

QVzine Intro

Από την πρώτη μας επαφή με τον ... τούτο κόσμο, όταν το πρώτο άγγιγμα, το πρώτο χέρι που μας ακούμπησε, ή ακριβέστερα μας έσπρωξε, ήταν αυτό του γιατρού και του πρώτου Λόγου που μιλάει για μας χωρίς εμάς (το διαχρονικό... «είναι κορίτσι!!»), μέχρι σήμερα, έχουμε αφηθεί πολλές φορές στα χέρια και τις γνώσεις ενός «ειδικού» διαμεσολαβητή, για να μας περιγράψει, να εξηγήσει, να γνωματεύσει και τελικά να πάρει από πάνω μας, από μέσα μας, από κάτω μας, οτιδήποτε μας εμποδίζει να είμαστε «καλά».

Ο Λόγος αυτός μας ακολουθεί. Μεγαλώσαμε, ακούγοντάς τον να ορίζει τι είναι καλό και τι κακό για την υγεία μας. Γινόμαστε άγρυπνοι φύλακες μιας υγείας, του σώματός μας, γιατί το να είσαι υγιής ορίζεται ως η φυσιολογική κατάσταση. Έτσι μπορώ και πρέπει να δρω ως κοινωνικό άτομο, να απολαμβάνω τα αγαθά που μου προσφέρει η ζωή και η αγία κοινωνία. Η ζωή διαφημίζεται ως υγιής. Από το καθαριστικό τουαλέτας μέχρι το καταναλωτικό δάνειο από την τράπεζα της γειτονιάς μου, απολαμβάνουν μαζί με μένα, νέοι, υγιείς, σφριγηλοί άνθρωποι που ποζάρουν χαμογελαστοί ανάμεσα στη σειρά που παρακολουθώ, στις ειδήσεις που μαθαίνω την αλήθεια, στο ματς που παίζει η ομάδα μου. Γιατρέ μου, τι γίνεται άμα δεν τους μοιάζω;

Εκτός βέβαια από το να προσπαθώ να τους μοιάσω, πρέπει επίσης να κρύβω ό,τι με πληγώνει, να νοσώ σωπαίνοντας, γιατί προβλέπεται αποβολή, και ποιος αντικρίζει τον κηδεμόνα μου, την γειτόνισσα, το αφεντικό μου;

Φτάνει όμως με τη φαντασία της επιστημονικής πραγματικότητας!

Όταν η συμπεριφορά και η αντίδραση του οργανισμού και του σώματος φιλτράρεται από την εξουσία της ιατρικής γνώσης, ποιες είναι οι αντιστάσεις μας απέναντι σ' αυτόν τον φαινομενικά καθολικό «ορθό» Λόγο; Κατά πόσο η γνώση και η πληροφόρηση είναι ικανές να ψεκάσουν το φόβο για το άγνωστο και το επίπονο που μπορεί να συνεπάγεται η εμπειρία της αρρώστιας;

Όταν η γνώση αναμιγνύεται με ηθικοκοινωνικά συστατικά που έχουν ως βάση τις νόρμες τρόπου ζωής και συμπεριφοράς, και σερβίρεται με ένα Λόγο επιστημονικής εγκυρότητας, τότε το ήδη αλειμμένο με εξουσιαστικές σάλτσες σώμα, σερβίρεται στο μυστήριο του ιατρικού δείπνου.

Κατά πόσο μια τέτοια μεταφορά είναι αθώα, θα αναρωτιόταν και η Σούζαν Σόνταγκ. Στο βιβλίο της «Η νόσος ως μεταφορά», κάνει μια κριτική για το Λόγο περί ασθένειας, και συγκεκριμένα για τις μεταφορές που χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για την ασθένεια. Λόγος που γίνεται εμπειρία και δημιουργεί υποκείμενα-ασθενείς.

Εντοπίζοντας τα αποτυπώματα των λόγων αυτών στα οικεία μας σώματα, αναρωτιόμαστε...

μήπως είμαστε κατά φαντασίαν υγιείς;

Λεξικό

Ασθένεια: έλλειψη δύναμης, σωματικού ή ψυχικού σθένους, νόσος, **Αρρώστια:** ασθένεια, νόσος, πάθηση. **Πάθηση:** ασθένεια, αρρώστια. **Νόσος:** ασθένεια, αρρώστια. **Ασθενής:** -ή, -ό, χωρίς, δύναμη, άτονος, ανίσχυρος. **Δύναμη:** σωματική ή πνευματική ικανότητα, εξουσία, δικαίωμα, αντοχή, στερεότητα, ισχύς, κύρος, επιρροή, δραστική ιδιότητα, ώθηση ή έλξη που ασκείται σε ένα σώμα, το γινόμενο της μάζας επί την επιτάχυνση. **Ισχύς:** σωματική δύναμη, ρώμη, ευρωστία, υλική δύναμη, εξουσία, δύναμη επιβολής, κοινωνική ή πολιτική επιρροή, εγκυρότητα, η ποσότητα της ενέργειας που παράγεται ή απορροφάται από ένα σώμα στη μονάδα του χρόνου. **Χρόνος:** έννοια που εκφράζει τη διαδοχή και τη διάρκεια φαινομένων, ενεργειών, καταστάσεων. **Γιατρός:** ο επιστήμονας που ασχολείται με την ιατρική. **Ιατρική:** [αρχ. ιατρική (τέχνη)], η επιστήμη που έχει ως αντικείμενο τη διατήρηση της υγείας και την καταπολέμηση των ασθενειών του ανθρώπου. **Άνθρωπος:** το τελειότερο από τα όντα, το προικισμένο με νόηση και έναρθρο λόγο. **Καταπολέμηση:** καθυπόταξη με πόλεμο. **Πόλεμος:** ένοπλη σύγκρουση μεταξύ κρατών, μάχη, η διάρκεια εμπόλεμης κατάστασης. **Αρρωσταίνω:** είμαι άρρωστος, (μτφ.) στενοχωριέμαι, υποφέρω. **Αρρωστημένος:** νοσηρός. **Νοσηρός:** ο επιβλαβής στην υγεία, που προκαλεί αρρώστια, (μτφ.) ο μη υγιής, ο μη φυσιολογικός. **Φυσιολογικό:** που υπάρχει, γίνεται, εξελίσσεται σύμφωνα με την υγιή φύση. **Φύση:** μορφή, είδος, το σύνολο των όντων της δημιουργίας, ο κόσμος και οι νόμοι που τον διέπουν. **Ίαση:** γιατρεία, θεραπεία. **Θεραπεία:** περιποίηση, το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιούνται για την ίαση, η μέθοδος νοσηλείας και διαίτας αρρώστου, η αποκατάσταση της υγείας. **Υγεία:** η φυσιολογική κατάσταση του οργανισμού, αρτιότητα της λειτουργίας των μερών του σώματος, σωματική ευεξία. **Σώμα:** κάθε υλικό αντικείμενο, το σύνολο των οργάνων ζωντανού οργανισμού, κορμί, το κύριο μέρος αντικείμενου χωρίς τα προσαρτήματά του, ομοιογενής μάζα, σύνολο προσώπων που ανήκουν σε τάξη, οργάνωση ή επάγγελμα. **Νοσηλεία:** θεραπεία, περιποίηση αρρώστου. **Νοσήλια:** η δαπάνη για τη νοσηλεία. **Νοσολογία:** κλάδος της ιατρικής που μελετά τα αίτια, τα συμπτώματα και τη θεραπεία των νόσων. **Νοσομανία:** ο νοσηρός φόβος για τις αρρώστιες, που καταλαμβάνει κάποιον σε τέτοιο βαθμό που ασχολείται διαρκώς με την υγεία του. **Νοσταλγία:** αθυμία που προέρχεται από έντονο πόθο για επιστροφή στην πατρίδα

Η νόσος ως μεταφορά, μία ιδέα

Η Σούζαν Σόνταγκ το 1978, με αφετηρία την εμπειρία της ως ασθενούς και αφού έχει βρεθεί, εξαιτίας αυτού, στο επίκεντρο του συστήματος υγείας, γράφει το δοκίμιο «*Η νόσος ως μεταφορά*». Στο δοκίμιο αυτό κάνει μια ανάλυση των μεταφορών που χρησιμοποιούνται για να νοηματοδοτήσουν ορισμένες ασθένειες και φτάνει σε μια κατανόηση των πραγματικών συνεπειών που έχουν αυτές οι μεταφορές στις ζωές των ανθρώπων, ασθενών και υγιών.

Μεταφορές δε χρησιμοποιούνται για κάθε ασθένεια, όπως επίσης δεν είναι όλες οι μεταφορές επικίνδυνες και προβληματικές. Η Σόνταγκ μελετάει τις μεταφορές που χρησιμοποιούνται, ή έχουν χρησιμοποιηθεί, για τη φυματίωση και τον καρκίνο, δύο ασθένειες που έχουν σε διαφορετικές ιστορικές συγκυρίες λάβει την ίδια θέση στη δομή του συστήματος κοινωνικής οργάνωσης. Τοποθετώντας τη φυματίωση, τον καρκίνο και τις μεταφορές τους δίπλα δίπλα καθρεφτίζει το ρόλο των ασθενειών αυτών στη διαμόρφωση της αντίληψης για το κοινωνικό σώμα.

Η ιδέα της ασθένειας

Τόσο η φυματίωση, παλαιότερα, όσο και ο καρκίνος σήμερα, έπαιζαν και παίζουν το ρόλο μιας νόσου που τρομοκρατεί τους ανθρώπους και τους κάνει να νιώθουν ανυπεράσπιστα θύματα. Αυτό το ρόλο δεν μπορεί να τον παίξει κάθε ασθένεια, και όπως η Σόνταγκ υποστηρίζει, η κοινωνία σε κάθε δεδομένη στιγμή «είναι δύσκολο να έχει περισσότερες από μία νόσους που να ταυτίζεται με το κακό και να ρίχνει το φταίξιμο στα θύματα». Τέτοιες ασθένειες διαδέχονται, συνεπώς, η μία την άλλη (όταν εκθρονίσθηκε η φυματίωση πήρε τη θέση της ο καρκίνος). Μπορεί κάθε ασθένεια να παίξει αυτό το ρόλο; Η ιστορία δείχνει ότι υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που πρέπει να πληρούνται, για να αποκτήσει μία νόσος τέτοια χαρακτηριστικά. Από τη μια πλευρά, η νόσος πρέπει να είναι επιστημονικά «ανεξήγητη», πράγμα που της επιτρέπει να γίνεται αντιληπτή από τον άνθρωπο ως «μυστηριώδης» και «αδίστακτη». Η αδυναμία κατανόησης, γνώσης, άρα και ελέγχου, ωθεί τις κοινωνίες να αντιμετωπίζουν αυτές τις νόσους με δέος. Βασικός, επίσης παράγοντας είναι να έχει η νόσος, από κάποιο σημείο της εξέλιξής της και έπειτα, ορατά συμπτώματα στο σώμα, με μορφή εκφυλισμού του και γενικότερης κατάρρευσης. Αυτό το δέος μοιάζει να εκτονώνεται πάνω στους ίδιους τους ασθενείς και στα σώματά τους. Τα σώματα των ασθενών γίνονται οι «μιαρές» περιοχές του συνολικού κοινωνικού σώματος. Ο στιγματισμός αυτός σημαίνει περιθωριοποίηση και, όπως σε κάθε περιθώριο, επιβάλλεται ντροπή, αποσιώπηση και κρύψιμο. Αυτός ο μηχανισμός ελέγχου ταυτίζει ασθένεια με ασθενείς και αποδίδει στους νοσούντες την ευθύνη της ίδιας της ύπαρξης της νόσου.

Η Σούζαν Σόνταγκ στο «*Η νόσος ως μεταφορά*» επισημαίνει ότι η ανακάλυψη του βακίλου και της αντιβίωσης είχε ως αποτέλεσμα να πάψει η φυματίωση να είναι ανεξήγητη και μυστηριώδης. Η ιατρική αποκτά τελικά έλεγχο πάνω της και μπορεί να την αντιμετωπίσει. Τότε έρχεται ο καρκίνος να πάρει τη θέση της. Η Σόνταγκ αναγνωρίζει επίσης κάποιες διαφορές μεταξύ των νοσημάτων που συνδέθηκαν με τις δύο ασθένειες. Η φυματίωση, από την μια είχε υποστεί κοινωνική «ρομαντικοποίηση» και συνδέθηκε με τη μελαγχολία, τη λυρικότητα, την ευαισθησία, το πάθος. Αυτό βέβαια δεν απέτρεψε την απομόνωση των ανθρώπων που νόσησαν, λόγω του φόβου, που έγινε ακλόνητος μύθος, ότι μεταδίδεται κληρονομικά

ή ότι μεταδίδεται μέσω του αέρα. Αντίθετα, ο καρκίνος δεν συνδέθηκε με ανήσυχα πνεύματα, αλλά με οδυνηρά συναισθήματα: καταπίεση, ανικανότητα ικανοποίησης, απόγνωση, αλλοτρίωση, τραύμα.

Οι μεταφορές της ασθένειας

Μία από τις κυρίαρχες μεταφορές που έχουν χρησιμοποιηθεί για τον καρκίνο είναι η στρατιωτική μεταφορά: Το σώμα δέχεται «εισβολή», οπότε η μόνη αντιμετώπιση είναι η «αντεπίθεση». Τα καρκινικά κύτταρα είναι «ύπουλα» και «οργανώνουν επιθέσεις» εναντίον του οργανισμού. Η αντιμετώπιση είναι η «ανίχνευση» και ο «βομβαρδισμός» τους με χημικές ουσίες (χημικός πόλεμος), ώστε να «εξοντωθούν». Τελική έκβαση είναι η ήττα ή η νίκη στη «μάχη με τον καρκίνο». Μέσω αυτής της μεταφοράς η νόσος γίνεται αντιληπτή ως εχθρός, στον οποίο η κοινωνία απαντά με πόλεμο. (Μπορούμε να δούμε την ιδέα του πόλεμου ενάντια στον καρκίνο, σε αντιστοιχία με τον πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία, που έχουν κηρύξει τα δυτικά κράτη.) Οι όγκοι ονομάζονται καλοήθεις ή κακοήθεις και η θεραπεία μοιάζει με εξορκισμό. Άλλες πάλι μεταφορές θέλουν τον καρκίνο να είναι η απάντηση της φύσης στον τεχνοκρατικό πολιτισμό. Μια μοντέρνα θεία τιμωρία για τη διεφθαρμένη μοντέρνα κοινωνία.

Στην άλλη όψη του νομίσματος των μεταφορών βρίσκουμε μεταφορές που χρησιμοποιούν τον καρκίνο για να περιγράψουν επιλογές/ καταστάσεις/ πολιτικές διαδικασίες και να τις παρουσιάσουν ως τρομακτικές και επικίνδυνες. Με ένα γρήγορο και επιφανειακό ψάξιμο στο ίντερνετ βρίσκουμε τα εξής παραδείγματα τέτοιων μεταφορών: *Αυτό το εβραϊκό καρκίνωμα δεν εισχώρησε μόνο στον Χριστιανισμό και τον Μουσουλμανισμό αλλά από ανέκαθεν μόλυνε την ανθρώπινη ύπαρξη στο σύνολο της/ οι Βρετανικές Βάσεις είναι ένα καρκίνωμα στο κορμί της Κύπρου/ Το Κουρδικό αποτελεί καρκίνωμα, το οποίο θα εκθέτει την τουρκία συνεχώς περισσότερο/ η εβραϊκή ψυχική και πνευματική χολέρα δημιούργησε αυτό το νοητικό καρκίνωμα που μολύνει ολόκληρο τον κόσμο/ ο Τζορτζ Μπους χαρακτήρισε το ιρακινό καθεστώς "καρκίνωμα" το οποίο θα πρέπει να ξεριζωθεί./ Καρκίνωμα για τη Θεσσαλονίκη η υποθαλάσσια/ Δεν πάει πολύς καιρός που ο Steve Ballmer αποκαλούσε το Linux καρκίνωμα/ ξεφορτώθηκε το καρκίνωμα που λέγεται παπαδαριό/ Τα αυτοκίνητα σαν καρκίνωμα άρχισαν να απλώνονται παντού/ Το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου έχει εξελιχθεί σε βαλκανικό καρκίνωμα. Ένα καρκίνωμα του οποίου τα πρώτα θύματα δεν θα είναι μόνο οι Σέρβοι, αλλά και οι δυτικές δυνάμεις που θα θελήσουν να εμπλακούν στην «εγχείρηση».*

Στις παραπάνω προτάσεις παρατηρούμε δύο εντυπωσιακά στοιχεία: μια τρομακτική ομοιότητα και μια ουσιαστική διαφορά. Από την μια ο καρκίνος χρησιμοποιείται σε όλες τις προτάσεις ως συνώνυμο του κινδύνου, της απειλής, του προβλήματος, του εμποδίου, της καταστροφής. Και από την άλλη, οι πολιτικές θέσεις που εκφέρονται μέσα από τις προτάσεις χαρακτηρίζουν ποικίλες, διαφορετικές και συχνά αντιθετικές μεταξύ τους ιδεολογίες. Η ομοιότητα των προτάσεων επιβεβαιώνει ότι ο καρκίνος αντιπροσωπεύει το απόλυτο κακό ενώ η διαφορά τους φανερώνει την οικουμενικότητα αυτής της αντίληψης, την οποία μοιράζονται διαφορετικά κοινωνικά και πολιτικά στρώματα.

Οι πραγματικές συνέπειες

Οι μεταφορές, όπως περιγράφηκαν παραπάνω, κατασκευάζονται και κατασκευάζουν με τη σειρά τους, σε ένα φαύλο κύκλο, τη διαχείριση της ασθένειας, το ρόλο της ιατρικής επιστήμης, το στάτους των ασθενών. Δεν επιτρέπουν την αντιμετώπιση του καρκίνου απλώς ως μιας νόσου, αλλά τον μετατρέπουν σε κατάρα, τιμωρία, αδιέξοδο, θανατική καταδίκη. Με άλλα λόγια, μέσω των μεταφορών αποδίδεται νόημα στον καρκίνο, στην ασθένεια γενικότερα. Η νόσος δεν καταγράφεται (στο συλλογικό μας ασυνείδητο) ως σωματική κατάσταση, παρά καταγράφεται και αντιμετωπίζεται σαν εμπόλεμη κατάσταση. Οι ασθενείς εμφανίζονται άλλοτε ως συνένοχοι της σύρραξης, της κατάστασης πολέμου/ έκτακτης ανάγκης και άλλοτε ως παράπλευρες απώλειες ενός πολέμου που έχει κηρύξει η κοινωνία και έχει για τον σκοπό αυτό επιστρατεύσει την ιατρική. Σίγουρα πάντως η στρατιωτική μεταφορά και οι συνοδοί της παράγουν μια ηθική, για την οποία οι νοσούντες πρέπει να παραδέχονται ότι δεν γνωρίζουν τίποτα και να εμπιστεύονται άνευ όρων όσους και όσες έχουν χριστεί ειδικοί. Και οι ειδικοί με την σειρά τους, πρέπει να καταλαβαίνουν το ρόλο τους σαν σωτήρα, σαν καθολικά υπεύθυνου για την έκβαση των μαχών.

Αυτή η ανάγνωση των μεταφορών ως μηχανισμών απόδοσης νοήματος είναι το σημείο από το οποίο μπορούμε να ξεκινήσουμε να βλέπουμε με ποια μέσα η ιδεολογία καταφέρνει να εγγράφεται στα σώματά μας και να τα κάνει μέσα για την αναπαραγωγή της. Η στρατιωτική μεταφορά αναπαράγει την ιδεολογία που επιμένει να βλέπει τιμωρούς και αμαρτωλούς (όπως η χριστιανική ιδεολογία και ηθική), να βλέπει την ιστορία σαν μία σειρά καταστροφολογικών γεγονότων, να καταλαβαίνει τη σχέση μεταξύ ανθρώπων και πολιτισμών με μοναδικό εργαλείο την τρομοκρατία. Ποιος απειλεί ποιον; Το σώμα μοιάζει ευάλωτο. Η νόσος ως άλλος τρομοκράτης το απειλεί. Απειλεί την ασφάλεια της ατομικότητάς. "Το δράμα το ζω εγώ". Είμαι ασφαλής μόνο εκεί που ελέγχω όλες τις συνθήκες. Εκεί που είμαι μόνος. Μόνη. Λες και μπορεί να υπάρξει αυτή η συνθήκη! Λες και αυτή η συνθήκη προφυλάσσει το σώμα από τη θνητότητά του. Λες και μπορούμε να αποφύγουμε όλοι οι υπόλοιποι/ες το θάνατο, αν απονεύσουμε τον τίτλο τιμής του θνητού στους καρκινοπαθείς.

Για μία άλλη ηθική της ασθένειας

Η Σόνταγκ με τα δοκίμιά της (το 1988, γράφει ένα δεύτερο δοκίμιο με τίτλο «*To aids και οι μεταφορές του*») προσπάθησε, μεταφράζοντας την εμπειρία της ως ασθενούς, να φανταστεί μια άλλη ηθική, που δεν θα βλέπει το σώμα σαν πεδίο μάχης. Και αυτή την προσπάθεια θέλουμε να συνεχίσουμε εμείς συζητώντας την εμπειρία της ασθένειας, είτε ως ασθενείς είτε ως υγιείς. Προσπαθούμε να ξετρυπώσουμε όλους τους λόγους που έχουν φορτωθεί πάνω στον καρκίνο, πάνω στα σώματα των ασθενών και πάνω στις ευθύνες των ιατρών, να καταλάβουμε τις πραγματικές συνέπειες αυτών των λόγων στις ζωές μας και να προσπαθήσουμε να φανταστούμε άλλες δυνατότητες διαχείρισης, άλλες δυνατότητες ζωής.

Πτέρυγα Ασθενών

Προειδοποίηση γυναίκας δερματολόγου αφροδισιολόγου. Η πρόταση που μου έκανε ήταν να επισκεφτώ μια παθολόγο στην πτέρυγα των ασθενών με aids στο νοσοκομείο Συγγρού, όπου εργάζεται και η ίδια, για την αποκωδικοποίηση ιατρικών εξετάσεων. Τη δέχτηκα. Η γιατρός με ανήσυχο ύφος, με ρωτάει αν έχω πρόβλημα να πάω εκεί... και προειδοποιητικά μου λέει ότι μπορεί να με κοιτάνε περίεργα όταν θα κατευθύνομαι στο συγκεκριμένο κτίριο. Απαντώ ότι δεν έχω κανένα πρόβλημα. Συνεχίζει σαν να ήθελε να με πείσει για τη σοβαρότητα της κατάστασης. Κάθε μέρα που διέσχιζε τη διαδρομή προς την πτέρυγα, ένιωθε ότι ο θυρωρός την κοιτούσε περίεργα. Μια μέρα γυρνάει και του λέει «δουλεύω εδώ, είμαι γιατρός». Η ίδια με κατέτασσε στους υγιείς, και μου πρόσφερε την ασπίδα ασφαλείας που κουβαλούσε αυτή κάθε μέρα όταν πήγαινε στη δουλεία της... μου ήταν όμως άχρηστη γιατί δεν είχα σκοπό να προστατευτώ από κανέναν ούτε έξω ούτε μέσα στο κτίριο. Δεν θα έμπαινα στη διαδικασία να αποδείξω στο θυρωρό ότι είμαι υγιής αλλά μάλλον μια περήφανη ασθενής. Ο κάθε φαινομενικά αθώος Λόγος είναι ένοχος, γιατί αμέσως κατηγοριοποιεί, υγιής-άρρωστος. Διαλέγεις με τη συμπεριφορά σου ή πληρώνεις γι' αυτή με όλο το κοινωνικό κόστος μιας λάθος επιλογής ή μιας άδικης μοίρας. Ούτε καν η κατηγοριοποίηση, ο Λόγος που κατηγοριοποιούμε. Ο Λόγος που δεν διαχωρίζει απλά για να επικοινωνήσει, αλλά ξεχωρίζει το καλό από το κακό, αποφορτίζει ή φορτίζει την κάθε κατηγορία.

Η γιατρός μιλούσε κυριολεκτικά, ο λόγος της όμως μετέφερε το κακό στην ασθένεια. Μιλάω για τη μεταφορά που στιγματίζει την ασθένεια, τη μεταφορά του κακού που κρύβεται πίσω από συμπεριφορές και λέξεις ή δεν κρύβεται καθόλου. Η γνώση στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν ήταν αρκετή για να απογυμνώσει μια ασθένεια από την βαρύτητα των κοινωνικών ερμηνειών της.

Ο χώρος περιχαράκωσης της ασθένειας. Το νοσοκομείο έχει ιατρεία, εργαστήρια, γραμματείες, γραφεία, χώρους αρχείων. Ακόμη και οι εξετάσεις για aids γίνονται στον ίδιο χώρο με τις υπόλοιπες λειτουργίες. Η θετική διάγνωση σε μεταφέρει αλλού, στην πτέρυγα των ασθενών με aids. Η πτέρυγα αυτή έχει ξεχωριστό κτίριο, ξεχωριστή είσοδο, ξεχωριστό θυρωρό και «ξεχωριστή» φόρτιση. Ο χώρος στιγματίζεται από το στίγμα των ασθενών του. Το θέμα θα μπορούσε να είναι απλά χωροθετικό. Όμως ο συμβολισμός της απομόνωσης, της απομάκρυνσης των ασθενών με aids από τους υπόλοιπους, της μεταφοράς του «κακού» μακριά από την κυριολεξία του αποδεκτού, άρα αληθινού, επαληθεύεται από το φόβο και την καχυποψία απέναντι στους ασθενείς και τη δημιουργία και συντήρηση ενός αόρατου αλλά ισχυρού προστατευτικού ορίου μεταξύ εντός και εκτός πτέρυγας. Το όριο αυτό αναδεικνύει το χάσμα μεταξύ υγείας και αρρώστιας, αποδοχής και στιγματισμού. Περνώντας το, η ατομικότητα συρρικνώνεται, είσαι ασθενής, είσαι υπεύθυνος για την αρρώστια σου και το κόστος δεν είναι μόνο σωματικό. Η αξιοπρέπεια της αρρώστιας σου εκμηδενίζεται από την υπεροψία της υγείας.

Αστείες Σιγουριές

Με λένε «κάπως» αλλά δεν έχει σημασία ίσως το πως. Όχι ότι φοβάμαι ένα ακόμα outing στη ζωή μου, απλά σκέφτομαι αν έχει τελικά σημασία. Έτσι και αλλιώς το υπο-κείμενο εγγράφεται για την/τον καθεμία/καθένα με διαφορετικό τρόπο και έτσι απο-αντι-κειμενοποιείται. Και ναι είμαι πλέον 39 χρονών. Και μάλλον πρέπει να έχω μεγαλώσει ή όπως κάποιοι θα λέγανε, είμαι «ώριμος» δηλαδή ένας άντρας που πρέπει να ξέρει να αντιμετωπίσει το καθετί.

Η ιστορία δεν είναι μεγάλη. Είναι βέβαια η δική μου παρούσα μνήμη και σε καμία περίπτωση δεν σχετίζεται, δεν πρέπει, δεν είναι ανάγκη, δεν χρειάζεται, να σχετιστεί με άλλες ιστορίες. Αν και πολύ πιθανόν να είναι μια από τις περιέργα κοινές μνήμες μας.

Τρεις (ή ήσαν τέσσερις) μέρες μετά την πρώτη του χρόνου 2007, και είμαι στο Συγγρού μαζί με άντρες και γυναίκες, πρεζάκια και πουτάνες, άσχετους και μη και βέβαια, αδερφές και μη, γέρους και νέους και τόσες πολλές «μη» κατηγορίες... Όλοι περιμένουμε μια απάντηση, κάποια απάντηση από τη νοσοκόμα. Μπορεί να αφορά το καθετί, όλα ή και τίποτα. Μια απάντηση σε μια ερώτηση που κυλάει στο αίμα του καθένα μας.

Αυτή κοιτά το περίεργα ανοιχτό της βιβλίο - κατάσταση σωμάτων ή όπως λέγεται στην επίσημη γλώσσα «ασθενών», και ψάχνει ονόματα, κοιτάζει κωδικούς που κανείς δεν κατανοεί και κάτι «κάνει» ανάμεσα σε ονόματα, κωδικούς και τηλεφωνήματα. Κοιτάζει εμένα επιτέλους, και... αργεί περίεργα να πει... κάτι. Και κάτι κοιτάζει στα χαρτιά της και με ξανακοιτάζει περίεργα, ομολογώ. Δεν είμαι χαζός ή ξέρω καλά τι γίνεται...HOLA! είμαι και εγώ από «αυτούς» πλέον. Και περιμένω... κύριε X περάστε σας παρακαλούμε... και περιμένετε λίγο...

Όπα... κάτι γίνεται. Εγώ το ξέρω - αλλά αυτό είναι δικό μου - αλλά οι άλλοι; Εκείνη τη στιγμή δεν το σκέφτομαι. Απλά... άντε να μου το πούνε.

- Να σας ρωτήσω...

- Ναι σας ακούω...

- Είχατε κάποια επαφή για την οποία φοβάστε;

- Ναι ίσως...

- Έχετε πολλές «σχέσεις»;

- Τι να πω, ναι, μάλλον...

- Θα λέγατε ότι οι σχέσεις σας ήταν ομοφυλοφιλικές, straight;

- Απολύτως ομοφυλόφιλες.

- Χρησιμοποιούσατε πάντα προφυλάξεις;

- Τι να σας πω, σχεδόν πάντα. Τέλος πάντων, να σας πω, κατάλαβα τι θέλετε να μου πείτε. Ποια είναι τα επόμενα βήματα; Μπορώ να έχω τον Z γιατρό; (Είμαι ακόμα και τυπικά προετοιμασμένος).

Βγαίνω και ξέρω τι «είμαι», γιατί ναι, είναι μια νέα διάσταση του «είμαι» μου, μια διάσταση που εγώ όμως την έχω καθορίσει με χειρουργική ακρίβεια...

Όλα τα ήξερα και όλα τα έκανα με γνώση πιο βαθιά από ότι ακόμα όταν σκεφτόμουν αν είμαι αδερφή ή όχι. Ήταν εν γνώση μου όταν πήρα τον πούτσο εκείνο σε επίσης εκείνο το μπαρ, και τον άφησα να με γαμήσει - είχε μεγάλη πούτσα - και έχυσε μέσα μου και έλεγα ότι ήθελα και άλλο και άλλο, και ήμουν η απόλυτη πουτάνα που τα ήθελε «όλα» μέσα της. Σε ένα σκοτεινό μπαρ, γοητεία απόλυτη, αυτό είναι, και μαζί το ανομολόγητο... εκείνο που κάποια στιγμή δεν ήθελα και εγώ να δω και να πω... την ομιλία με το «άλλο». Αυτό κάνανε ίσως πολλοί άλλοι και άλλες, και δεν ήταν θύματα, μόνο κοινωνοί μιας «σχέσης». Και πολλοί θα πούνε ότι εδώ είναι η ασθένεια και το ανομολόγητο άλγος. Και ναι τελικά εδώ είναι και η ασθένεια και το άλγος

μόνο που εδώ είναι και οι διαστάσεις που συνήθως δεν μπορούμε να δούμε, πόσο μάλλον να αντιμετωπίσουμε. Θυσία στον δήθεν εαυτό μας, μη ύπαρξη, μη - εγώ, παράδοση και παραδοχή, και τελικά ο θάνατος.

Χρονική παρεμβολή:

Κάποιες εβδομάδες μετά, ένα παιδί στο Sodade μου λέει

- Είσαι επιδοματίας;

Για κάποια στιγμή μένω άφωνος, και μετά του λέω :

- Εσύ τι λες;

- Νομίζω πως ναι.

- Γιατί;

- Γιατί δε σε νοιάζει το αύριο, και αυτό φαίνεται.

Έχει δίκιο και άδικο. Με μια περίεργη έννοια δε με νοιάζει το αύριο αλλά την ίδια στιγμή αγαπάω τη ζωή όσο δεν γίνεται.

Ο χρόνος πάλι πίσω...

Κάποιες μέρες μετά τη (μη)ανακοίνωση, βρίσκομαι μπροστά σ' ένα καλά στημένο «θέατρο» που ακολουθεί... Το κείμενο, αν και όχι δικό μου, είναι φτιαγμένο για τον όποιο «εμένα», με σαφή δομή, αρχή, μέση και τέλος. Την ίδια στιγμή «ανοιχτό» έτσι ώστε να μπερδεύει για το αν είναι δράμα, κωμωδία, τραγωδία ή ότι άλλο. Ποιος είναι ο ρόλος μου; Μάλλον όχι ο πρωταγωνιστικός πάντως.

Επί-τέλους, λοιπόν η σημαντική παράσταση - συνάντηση με τη γιατρό που θα καθορίσει το εν-ζωή μέλλον μου... Η γιατρός θα μου δώσει τη λύση για ένα κάποιο αύριο. Με το Λόγο της αλλά κυρίως - αύριο ή μεθαύριο - με τα χάπια της. Θα μου δώσει ένα ρυθμό, κάτι σαν αναγκαίο χτύπο καρδιάς, που θα ακολουθήσω κατά γράμμα για να επι-βιώσω. Θα καταλύσει το τι είμαι; Ίσως και ναι, όταν τα CD4 μου είναι πλέον πολύ χαμηλά.

Πάλι όμως τότε θα σκέφτομαι «αυτό» που με κάνει να μην λέω:

- Όχι δεν έφταιγα εγώ.

- Όλα είναι φτιαχτά.

- Με ανάγκασαν.

- Με βίασαν.

- Είχα πει.

- Είχα πάρει ναρκωτικά.

- Είχα - ήμουν...

Αντίθετα θέλω να λέω πως ναι...

Είμαι... και ήμουν... όμως κάθε στιγμή.

What keeps man-kind alive?

Και μετά είδα πρόσωπο με πρόσωπο τη γιατρό.

Και με είχε 45 λεπτά της ώρας επειδή... αυτή είναι η διαδικασία.

Και μιλήσαμε...

Και δεν έκλαψα...

Και γελάσαμε...

Για το αύριο...

Όταν θα έχουν δύναμη...

Τα άγνωστα χάπια...

(Αχ, είναι και μεγάλα τα γαμημένα)

Η γλώσσα της γιατρού.

Τόσο σημαντική στην αδυναμία.

Όπως και στον ερωτευμένο.

Εκείνη του ποιητή!

Υπνωτική σαγήνη.

Γλώσσα.
«Λέξεις».
Προσπάθεια να μιλήσουνε.
Για το Άρρητο.
Μόνο που αυτό δεν «λέγεται».
Ζει όμως μέσα μου.
Είναι αυτό που μετα-μορφώνει τους λεμφαδένες.
Είναι αυτό που θα με γεμίσει με κηλίδες.
Κοιτώντας γύρω μου βλέπω πολλούς «υγιείς».
Με ένα περίεργο τρόπο όμως νοιώθω πως όλοι είναι μέτοχοι του δικού τους «επιδόματος», και συχνά οι κηλίδες, τα εξανθήματα είναι σημάδια ενός παρόντος τέλους πάνω σε πολλούς...
Είμαστε τόσοι πολλοί οι «ασθενείς»;
Αν ναι...
Ποια είναι τελικά η «ασθένεια»;
Ποια είναι η «λέξη» - ιός μέσα μας;
Και μήπως η ίδια η «λέξη», αν ανα-γραφεί είναι και η ίδια η ζωή;
Ένα ξέρω πάντως. Το κοκτέιλ από χάπια που θα πάρω σε κάποιο χρόνο, ένα θα κάνει...
Πολλά άλλα θα τα αφήσει έξω.
Και με ένα περίεργο τρόπο, χαίρομαι που θα έχω πάντα ένα δικό μου «ιο», μια δική μου άρρητη «λέξη» που τελικά θα είναι και ο οδηγός μου αν θα ζήσω ή θα πεθάνω, στη δική μου (μη)ουσία.
...Παρόλα αυτά... ο Κόσμος έχει πολλές ανακλάσεις και χρώματα και είναι γαμημένα υπέροχο να νοιώθω το σώμα μου, το καβλί μέσα μου, το άγγιγμα, την ματιά του άλλου, να σε γλείφω όπου θες, να είμαστε αγκαλιά, να περπατάω, να ακούω τους ήχους που γουστάρω, να πίνω, να κάνω καταχρήσεις, να έχω το χέρι σου μέσα μου, να έχω το δικό μου μέσα σου και να νοιώθω το χτύπο της αποδοχής, να δέχομαι τη «βροχή» από το είναι σου, να σου δίνω ότι πιο σκοτεινό και φωτεινό ενίοτε έχω, να είμαι και να μην είμαι, να βλέπω τον ήλιο (κυρίως όταν δύει), να γελάω με εμένα αλλά και τις όποιες αστείες σιγουριές μας!
Και όλα - και περισσότερα - και τίποτα.

Abstract

«Ο καρκίνος είναι σαν μια πολυεθνική εταιρία. Αυτό είναι κάτι που το ανακαλύψαμε μόνο τα τελευταία χρόνια. Βλέπεις, μέχρι τώρα, όπου βλέπαμε όγκο, ανοίγαμε και τον βγάζαμε. Και μετά από λίγο άκουγες ότι τελικά βγήκαν όγκοι σε όλο σώμα. Τα τελευταία χρόνια, καταλάβαμε ότι ο καρκίνος λειτουργεί σαν την πολυεθνική που λέγαμε πριν. Υπάρχει η μαμά-εταιρία, που έχει ιδρύσει τις θυγατρικές της εταιρίες. Όσο υπάρχει η μαμά-εταιρία, οι θυγατρικές έχουν περιορισμένη δράση. Πολλές φορές δεν φαίνονται καν. Αν βγάλεις από τη μέση τη μάνα, τότε οι θυγατρικές αυτονομούνται κι αναπτύσσονται ανεξέλεγκτα, δημιουργώντας νέες εστίες ανάπτυξης. Σήμερα, είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε ποια είναι η μάνα. Ακόμα κι αν αποφασίσουμε να τη βγάλουμε, γιατί είναι η ίδια πολύ επιθετική, φροντίζουμε, με κατάλληλες χημειοθεραπείες, να κρατήσουμε υπό έλεγχο τις άλλες εστίες και να τις παρακολουθούμε διαρκώς.»

Έτσι μας μίλησε ο γιατρός όταν πήγαμε να δούμε τις εξετάσεις που είχαμε στα χέρια μας. Πολυεθνική; Μαμά-εταιρία; Θυγατρικές; Επιθετική μάνα (sic); Η Sontac θα έτριβε τα χέρια της. Η παραπάνω μεταφορά ερχόταν διαρκώς στο νου μου όταν διάβαζα το βιβλίο της. Και ειδικά όταν έλεγε ότι ο άνθρωπος σκέφτεται με μεταφορές κι ότι αυτό είναι τελικά κάτι εντελώς φυσιολογικό. Κι είναι πράγματι έτσι. Όταν μας είπε ο γιατρός όλα τα παραπάνω, καταλάβαμε ακριβώς τι έχει συμβεί και τι επρόκειτο να γίνει από δω και πέρα. Καταλάβαμε, δηλαδή, τι ο γιατρός νομίζει ότι έχει γίνει και με ποιον τρόπο νομίζει ότι ίσως και να μπορεί να ξεγίνει. Και γι' αυτό το λόγο μπορώ να χαρακτηρίσω τη μεταφορά του έως κι επιτυχημένη. Γιατί καταλάβαμε τι ήθελε να πει. Γιατί τις πολυεθνικές τις ξέρουμε καλά, κι εγώ κι ο Γιώργος. Και ξέρουμε ότι είναι ένα σημείο των καιρών. Κι ότι αντιμετωπίζονται. Όχι ότι έχουμε πολλά παραδείγματα της καταστροφής μια πολυεθνικής εταιρίας, αλλά το γεγονός ότι ξέρουμε πώς δημιουργείται, γιατί, από ποιους και για ποιους, μας δίνει τη δυνατότητα να ξέρουμε ότι μπορεί και να καταστραφεί. Απλά επειδή είναι μια πραγματικότητα παράλογη, άδικη, σκληρή και κοινή. Θέλω να πω, ότι η μεταφορά του γιατρού δεν είναι τυχαία. Ταίριαζε πολύ με τον τρόπο μας. Με τον τρόπο που βλέπουμε τα πράγματα - με τον τρόπο που μιλάμε γι' αυτά. Και θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε τι είναι όλα εκείνα που θα κάνει ο γιατρός πάνω μας από δω και μπρος. Γι' αυτό δεν είχαμε πάει άλλωστε εκεί;

Δεν παρασυρθήκαμε όμως όλοι το ίδιο από αυτή την μεταφορά. Ίσως, ο Γιώργος να είχε διαβάσει πιο προσεκτικά τη Sontac, όταν έλεγε ότι, όσο φυσιολογικό κι αν είναι να σκεφτόμαστε με μεταφορές, αυτό δε σημαίνει πως οι μεταφορές αυτές δεν μπορεί να είναι από άστοχες έως και επικίνδυνες, γιατί σηκώθηκε ξαφνικά από την καρέκλα του και είπε: «Θα έπρεπε να ντρέπεσαι για αυτά που λες, γιατρέ. Το σώμα μου δεν είναι χρηματιστήριο αξιών. Δεν αναγνωρίζω τη θέση σου ούτε την εξουσία που ο λόγος σου μου ασκεί αυτή τη στιγμή. Είσαι ένας νέος δυτικός μάγος που καλύπτεις την αμηχανία, που σου προκαλεί η άγνοιά σου, βγάζοντας κουνέλια μέσα από καπέλα. Θα υπάρχουν όσο υπάρχουν οι πιστοί σου κι εγώ δεν είμαι ένας από αυτούς». Εμείς δεν ξέραμε πώς να αντιδράσουμε σε όλο αυτό, οπότε... απλά χειροκροτήσαμε. Μετά τα φώτα άναψαν και σηκωθήκαμε σιγά σιγά από τις θέσεις μας.

Πόσο παράταιρο ακούγεται άραγε ένα τέτοιο φινάλε μιας επίσκεψης σε ένα γιατρό; Και γιατί ακούγεται τόσο παράταιρο; Μήπως, γιατί αυτοί οι επαναστάτες υπάρχουν μόνο για τις ανάγκες της θεατρικής σκηνης; Η μήπως, ακόμα και για τους θεατές

αυτής, θα ήταν οξύμωρο να δουν τον πρωταγωνιστή να εκφωνεί το μανιφέστο του κατά της δυτικής επιστήμης, όταν, μετά λίγο, θα ήταν αναγκασμένος να ξαναμαζέψει τις εξετάσεις, που ο ίδιος άφησε πάνω στο τραπέζι και που είναι γεμάτες νούμερα, δείκτες, ποσοστά, αναπαραστάσεις, χημικές ενώσεις και διάτρητες αποδείξεις;

Μπορεί το σώμα του Γιώργου να μην είναι χρηματιστήριο αξιών αλλά δεν ήταν μόνο η μεταφορά του γιατρού που το έκανε τέτοιο. Μάλιστα, φοβάμαι πως η μεταφορά του γιατρού ήρθε απλά να συμπυκνώσει μια συνολικότερη ανάγνωση που η κοινωνία μας έχει να προσφέρει για την ασθένεια, το σώμα, τον Γιώργο κοκ. Με τον ίδιο τρόπο που το όνομα 'Μαρία' έρχεται απλά να συμπυκνώσει μια συνολικότερη τελετή χριστιανοποίησης της Μπουμπούς. Και ίσως γιατί οι μεταφορές μας θα αλλάξουν μόνο εφόσον αλλάξουν οι πεποιθήσεις μας για την ασθένεια, για μας, για τον γιατρό, για τα φάρμακα κτλ. Ή μήπως το αντίστροφο;

Οι λόγοι στο μικροσκόπιο αναπτύσσοντας το abstract

Όσο αυτονόητο είναι ότι επικοινωνούμε με τη γλώσσα άλλο τόσο αυτονόητο είναι ότι συχνά, έως πολύ συχνά, για να μιλήσουμε για πράγματα χρησιμοποιούμε αναλογίες, μεταφορές, παρομοιώσεις και άλλα τέτοια γλωσσικά σχήματα. Τα σχήματα αυτά αποδεικνύονται εξαιρετικά χρήσιμα ειδικά σε περιπτώσεις όπου χρειάζεται να μιλήσουμε για κάτι που δεν το γνωρίζουμε επαρκώς καλά, ή για να εξηγήσουμε σε κάποιον άλλον κάτι δυσνόητο. Συχνά λοιπόν, για να δώσουμε σε κάποιον να καταλάβει κάτι χρησιμοποιούμε μια αναλογία με κάτι άλλο, κάτι που ξέρουμε κι εμείς κι αυτός καλύτερα (βλ. αναλογία) ή το μεταφέρουμε σε ένα άλλο πλαίσιο όπου θα μας είναι πιο εύκολη η εξήγηση (βλ. μεταφορά). Όταν τέτοια σχήματα λόγου αποδεικνύονται στην πράξη τόσο χρήσιμα για την μεταξύ μας επικοινωνία, φανταστείτε το μεγαλείο που αναδεικνύεται όταν χρησιμοποιούνται σε πιο δύσκολες δοκιμασίες της έκφρασης, όπως στην ποίηση, τη λογοτεχνία τον κινηματογράφο κοκ.[\[1\]](#)

Όταν όμως μιλάει κάποια για το Α χρησιμοποιώντας τη γνώση της, ή απλά το λεξιλόγιό της από το Β, εισάγει στην επικοινωνία ένα μεγάλο φορτίο θορύβου. Για να χρησιμοποιήσω το Β για να μιλήσω για το Α σημαίνει προφανώς ότι το Α και το Β μοιράζονται πολλές κοινές ιδιότητες. Αυτό είναι άλλωστε που κάνει τη μεταφορά επιτυχημένη. Το Α όμως δεν είναι ποτέ το Β και από εκεί αρχίζει το πρόβλημα. Λόγω της χρήσης του Β για χάριν της μεταφοράς ενεργοποιούνται και ιδιότητές του που δεν είναι ιδιότητες του Α, ή απλά δεν έχουν τίποτα να προσδώσουν στην κατανόησή του. Ελπίζω να δείξω ότι η ενεργοποίηση τέτοιων επιμέρους χαρακτηριστικών, που μάλιστα συμβαίνει στο παρασκήνιο της επικοινωνίας, ως αυτόνομες ενεργοποιήσεις πολλαπλών σημαινόμενων, δεν είναι και πολύ αθώα υπόθεση. Πιο συγκεκριμένα θα ασχοληθώ με το παράδειγμα της νόσου, δηλαδή με τις μεταφορές που χρησιμοποιούμε ηθελημένα ή άθελά μας για να μιλήσουμε γι' αυτή, για να την καταλάβουμε εμείς, για να δώσουμε σε κάποιον άλλο να την καταλάβει αλλά και για το θόρυβο και τις συνέπειές του θορύβου αυτού.

Η νόσος είναι κάτι που όλοι μας, εκτός από τον Κλάρκ Κέντ, έχουμε κάποια στιγμή βιώσει πάνω μας ή δίπλα μας. Το αίσθημα της νόσου δεν θα έλεγε κανείς ότι είναι και από τις καλύτερες εμπειρίες που είχαμε ποτέ. Αλλιώς: από το να είσαι άρρωστος καλύτερα να μην είσαι. Η νόσος μάλιστα ευθύνεται πολύ συχνά ακόμα και για την αφαίρεση της ίδιας της ζωής. Αυτοί είναι μάλλον οι βασικοί λόγοι για τους οποίους μιλάμε όλοι, πολύ συχνά, για τη νόσο ενώ αντίθετα δεν μιλάμε, τόσο συχνά, για την πάπρικα για παράδειγμα. Για τη νόσο μιλάμε εμείς, με τα λόγια που μας μίλησαν αυτοί τους οποίους μιμηθήκαμε όταν μάθαμε να μιλάμε, μιλάνε οι γιατροί, ως πιο ειδικοί, οι δημοσιογράφοι, ως πιο φλύαροι, και άλλοι πολλοί. Όλες μιλάμε για τη νόσο αφού είναι ένα ζήτημα που αφορά όλες μας. Πώς όμως μιλάμε για τη νόσο; Ποιες λέξεις χρησιμοποιούμε για να τη χαρακτηρίσουμε; Ποιες χρησιμοποιούμε για να χαρακτηρίσουμε τη θεραπεία της, την ασθενή που πάσχει, κοκ;

Η Susan Sontac ασχολήθηκε πριν από μας με αυτό το ερώτημα και έγραψε δύο δοκίμια στα οποία παρουσιάζει την έρευνά της γύρω από τους διάφορους τρόπους με τους οποίους μιλάμε για την νόσο. Καταλήγει μάλιστα και σε κάποιες εκτιμήσεις όσον αφορά τις επιπτώσεις που θα είχε ο τρόπος με τον οποίο μιλάμε για τη νόσο στο τρόπο με τον οποίο τη βιώνουμε και στον τρόπο με τον οποίο τη διαχειριζόμαστε,

εμείς, οι γιατροί, οι συγγενείς. Αυτό που έδειξε μέσα από τη δουλειά της είναι ότι δεν υπάρχει ένας τρόπος με τον οποίο να μιλάμε για την νόσο. Έδειξε ότι αλλιώς μιλούσε η δυτική κοινωνία του προηγούμενου αιώνα για τη νόσο της φυματίωσης, που αποτελούσε τη νούμερο ένα τότε επικίνδυνη ασθένεια και αλλιώς μιλάει σήμερα και πριν λίγες δεκαετίες για τον καρκίνο. Ακόμα και μέσα στην ίδια δεκαετία, αλλιώς μιλάει η ίδια κοινωνία για τον καρκίνο και αλλιώς για το AIDS.

Τόσο ο καρκίνος όσο και η φυματίωση είχαν κάτι κοινό: την άγνοια για το τι τις προκαλεί και για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αντιμετωπισθούν. Η άγνοια αυτή δημιουργεί ένα μεγάλο χώρο για να αναπτυχθούν διάφορες φιλολογίες, και παραφιλολογίες βεβαίως βεβαίως, από τους διάφορους λόγους που αναφέραμε παραπάνω. Η φυματίωση οφείλεται στο νερό, τον αέρα, την πόλη, την υγρασία, τον ψυχικό μαρασμό, τη στενοχώρια, τον ευαίσθητο χαρακτήρα, τη ρομαντική φύση, τον μεγάλο έρωτα, την απογοήτευση, την αποτυχία, τη μιζέρια, τη μεγάλη θλίψη, την αδικία. Ομάδα πρώτου κινδύνου είναι οι ποιητές, οι ερωτευμένοι και οι ρομαντικοί. Ένας τρόπος θεραπείας είναι το ταξίδι, ο καθαρός αέρας, η ευθυμία, το 'να το ρίξεις λίγο έξω βρε αδερφέ'. Παρόλα αυτά επειδή δεν είμαστε και σίγουροι ας απομονώσουμε τους ασθενείς στα санаторία γιατί με αυτά τα πράγματα δεν παίζουμε. Τόνοι λογοτεχνικού έργου που εξυμνούσαν τον ιδιαίτερο ψυχισμό του φυματικού θα έπρεπε να πεταχτούν, αν δεν μουσειοποιούνταν, όταν τελικά αποδείχθηκε ότι το αίτιο που προκαλεί την ασθένεια είναι ένα βακτήριο, το οποίο μεταδίδεται όπως όλα τα βακτήρια και αντιμετωπίζεται με μία αντιβίωση (που τότε επίσης ανακαλύφθηκε) και όχι η υπερβολική συγκίνηση που σε κάποιους ανθρώπους προκαλεί ο κατά τα άλλα φυσιολογικός μαρασμός από τα γιούλια, τις βιόλες και τα γιασεμιά. Κανείς βέβαια, ούτε γιατρός ούτε συγγενής δεν ζήτησε ποτέ συγνώμη από κανέναν ασθενή που ενώ εκείνος πέθαινε από μία βαρύτερη ασθένεια εκείνοι ανήμποροι να τον βοηθήσουν, εξυμνούσαν τη αιμόπτυστη προσωπικότητά του.

Και μετά, στον άδεια θρόνο του βασιλείου της ΜηΣουΤύχει που άφησε η φυματίωση πήγε κι έκατσε ο καρκίνος, με τα δικά του συγκεκριμένα. Τι τον προκαλεί; τα χημικά; Η τεχνολογία; Η μόλυνση; Ο σύγχρονος τρόπος ζωής; Μήπως είναι ψυχογενές; Μήπως δεν εκτονωνόμαστε αρκετά; Μήπως φταίμε εμείς οι ίδιοι που βγάζουμε καρκίνο ή μας τον βγάζει κάποιος άλλος; Ποιος; Ποια; Μήπως φταίει ο γιος μας που δεν μας ακούει; Μήπως η κόρη μας που δεν παντρεύεται; Το ελ-νίνιο τι σχέση έχει με τον καρκίνο;

Η Sontac ανακάλυψε, όντας η ίδια ασθενής, ότι οι νοσούντες πέραν από το ίδιο το γεγονός της ασθένειάς τους έχουν να αντιμετωπίσουν/διαχειριστούν έναν μεγάλο όγκο πραγμάτων που ορίζονται πέραν της ασθένειας αυτής καθεαυτής. Ότι ενώ η ασθένεια είναι κάτι το εντελώς φυσιολογικό, αφού κάθε σώμα όντας ύλη είναι στη μοίρα του να νοσεί, να γερνάει και τελικά να πεθαίνει, η ασθένεια δεν βιώνεται και άρα δεν είναι διαχειρίσιμη μόνο στο επίπεδο αυτό. Ότι λόγοι για την ασθένεια, βρήκαν αυτή τη βιολογική/υλική βάση του σώματος που δύναται να νοσήσει και πάνω του έχτισαν ένα ολόκληρο οικοδόμημα νοημάτων τόσο ισχυρό που και αυτό χρειάζεται διαχείριση και μάλιστα με άλλες 'θεραπευτικές μεθόδους'. Το οικοδόμημα αυτό, των λόγων και των νοημάτων, συνομιλεί τόσο με τον ασθενή όσο και με τη γιατρό, την ιατρική, τη θεραπεία, το σώμα, ορίζεται από αυτούς και τους ορίζει. Γιατί όπως κάθε λόγος που εκφράζεται για τα πράγματα, έτσι κι αυτός, είναι επιτελεστικός - φέρει εξουσίες. [2]

Η Sontag αναφέρει περιπτώσεις ασθενών οι οποίοι επηρεασμένοι από τους λόγους αυτούς για την ασθένεια πήραν την απόφαση να μην ακολουθήσουν την θεραπεία που τους πρότειναν οι γιατροί και εφήυραν δικούς τους τρόπους διαχείρισης. Για παράδειγμα, κάποιες όταν μάθανε πως έχουν καρκίνο άρχισαν τα ταξίδια αναψυχής, τα γλέντια ή την ψυχανάλυση, θεωρώντας πως αν το ρίξουν λίγο έξω θα θεραπευτούν. Χωρίς να θέλω να πάρω θέση για τις 'εναλλακτικές' θεραπείες, χρησιμοποιώ αυτά τα παραδείγματα συμπεριφορών που ακούγονται οικεία για να παρατηρήσω τη δύναμη που έχουν οι λόγοι που εκφράζονται για τα πράγματα και τις πραγματικές συνέπειες που μπορούν να έχουν στο υλικό, αν θέλετε, πεδίο των σωμάτων.

Για να μιλήσω για τις μεταφορές της νόσου, προσπαθώντας να αποκαλύψω κάποια όχι και τόσο αθώα συγκείμενα που την ορίζουν, και που συχνά είναι αυτά που την ορίζουν εξολοκλήρου, θα ασχοληθώ με μία από τις μεταφορές της νόσου, την πιο δημοφιλή και άρα την πιο κυρίαρχη, με την κακή την έννοια. Θα ξεκινήσω από τη συμπίκνωση του ζητήματος σε ένα σχετικά απλό ερώτημα: Νομιμοποιούμε να ξεστομίσουμε τη φράση «τα κύτταρα είναι ύπουλα»; Αν ζητούσαμε να μας μιλήσει για την ίωση κάποιος δυτικός γιατρός, θα μας τα έλεγε κάπως έτσι: «όταν ένας ιός εισβάλλει στο σώμα, οι διεργασίες που ακολουθούν είναι εξαιρετικά βίαιες. Ο ιός, εισβάλλει στον πυρήνα ενός κυττάρου και μετά από λίγο μια έκρηξη, σαν ατομικής βόμβας, συμβαίνει και το σώμα γεμίζει με μολυσμένα κύτταρα. Τότε ξεκινάει μια εμπύρετη μάχη με τον λευκό στρατό, όχι του τσάρου αλλά των λευκών αιμοσφαιρίων του ανοσοποιητικού, να δέχεται επίθεση και να προσπαθεί να πάρει πάλι τον έλεγχο του σώματος, και όπου στο τέλος της μάχης υπάρχουν πολλά νεκρά κύτταρα, νικητές, νικημένοι, αθώοι και μη, παράπλευρες απώλειες, χυμώδεις ενισχύσεις, πολυβιταμινούχα πολεμοφόδια και αντιβιοτικές στρατηγικές». Με αυτή την πολύ απλή περιγραφή, θα μας έδινε να καταλάβουμε τι γίνεται στο σώμα μας όταν έχουμε μια ίωση, γιατί τα φρούτα είναι καλά, γιατί ο πυρετός ανεβαίνει και γιατί η αντιβίωση μπορεί να αποτελέσει ένα αναγκαίο κακό ώστε να τελειώσει όπως όπως ο παραπάνω πόλεμος.

Και καλά όλα αυτά αλλά γιατί τόσος μιλιταρισμός στον τρόπο με τον οποίο περιγράφουμε την νόσο και τη διαχείριση της; Είναι τυχαίο; Μήπως επειδή είμαστε μια κοινωνία μιλιταριστική και το λεξιλόγιο του πολέμου μας είναι οικείο και εντελώς κατανοητό οπότε και για το λόγο αυτό μία τέτοια μεταφορά μπορεί να είναι αρκετά επιτυχημένη, όπως είπαμε και στην αρχή; Ή μήπως επειδή τα καρκινικά κύτταρα είναι 'πράγματι' ύπουλα; Αν ρωτούσαμε τον παραπάνω ειδικευόμενο γιατρό: «μα είναι ο ιός ένας ιμπεριαλιστικός στρατός που εισβάλλει στο σώμα που αμύνεται;», θα μας απαντούσε «είναι, αφού έτσι φαίνεται από το μικροσκόπιο».

Στη συγκεκριμένη φάση δεν μπορώ παρά να θυμηθώ την έντονη διαφωνία του Τοτού και του δασκάλου του, όπου ο δεύτερος ζωγραφίζει τρίγωνα στον πίνακα κατά το μάθημα της γεωμετρίας και ο πρώτος τα βλέπει για μουνιά και μάλιστα υπερασπίζεται τους αντιληπτικούς του μηχανισμούς λέγοντας «δε φταίω εγώ που βλέπω μουνιά, φταις εσύ που τα ζωγραφίζεις». Είναι λοιπόν τα κύτταρα ύπουλα ή έτσι τα βλέπουμε εμείς; Υπάρχουν τα πράγματα ανεξάρτητα από την δική μας αντίληψη και τι σχέση έχουν με τον τρόπο με τον οποίο τα αντιλαμβανόμαστε εμείς; Αυτό είναι ένα τεράστιο φιλοσοφικό ερώτημα που ξεκινάει ήδη από τον Πλάτωνα και, περνώντας από τους διάφορους -ισμούς (όπως εμπειρισμό, νεϊτιβισμό, ιδεαλισμό, κοκ) και τη φαινομενολογία φτάνει μέχρι την επιστημολογία και τη σύγχρονη

γνωσιακή επιστήμη συνεχίζοντας να παιδεύει. Χωρίς να έχω ακόμα μια πλήρη απάντηση θα προτιμήσω, προς το παρόν τουλάχιστον, να ασχοληθώ με το τι αποτελέσματα έχει το να μιλάμε για τα κύτταρα χρησιμοποιώντας χαρακτηρισμούς από την μιλιταριστική κοινωνία των ανθρώπων.

Ένας τέτοιος λόγος δημιουργεί μία σχέση με το σώμα μας που αυτή τη στιγμή τυγχάνει να νοσεί, πολύ ιδιαίτερη. Αν τα κύτταρα είναι στρατός, αν η νόσος είναι πόλεμος, το σώμα μας είναι ένα πεδίο μάχης θα έλεγε η Sontag. Ένα σώμα-πεδίο μάχης είναι ένα σώμα που βρίσκεται απέναντι - είναι μόνο του, αβοήθητο, εξαρτημένο, έτοιμο να δεχθεί την όποια παρέμβαση. Ένα τέτοιο σώμα είναι ευάλωτο στο να του ασκηθούν λιγότερο, όπως μέσα από τους λόγους των συγγενών και φίλων, ή περισσότερο, όπως μέσα από τους λόγους και τις πρακτικές των γιατρών ως των ειδικών που φέρουν τη γνώση για τη σωτηρία, συγκροτημένες εξουσίες. Ένα σώμα-πεδίο μάχης είναι αφημένο στους ειδικά σπουδαγμένους στρατηγούς της δυτικής ιατρικής να εφαρμόσουν πάνω του τις νέες πεποιθήσεις τους, για να δούμε τι θα βγει. Η θεραπευτική αγωγή αποφασίζεται κεκλεισμένων των θυρών. Ο ασθενής βέβαια διατηρεί το δικαίωμα να περιοδεύσει το σώμα του σε όποιο ιατρικό πανηγύρι θέλει και για όσο αντέχει αυτή του την έκθεση. Μπορεί να συλλέξει όσες αφηγήσεις θέλει, και να κρίνει τις λογοτεχνικές ικανότητες του κάθε γιατρού στην προσπάθειά του να του εξηγήσει τι συμβαίνει και τι πρόκειται να συμβεί, όσο το δυνατόν πιο σύντομα γιατί περιμένουν και άλλα σώματα στο διάδρομο, όσο το δυνατόν πιο κατανοητά, γιατί η ιατρική γλώσσα είναι δύσκολη και μόνοι λίγοι έχουν το προνόμιο να την κατέχουν. Μέσα σ' αυτή τη προσπάθεια του γιατρού, τη μικρή ή τη μεγάλη, να εξηγήσει τι συμβαίνει και τι πρόκειται να συμβεί, επιστρατεύονται και τα γλωσσικά σχήματα όπως οι μεταφορές ως μια διαδικασία απλοποίησης της ιατρικής γλώσσας και ορολογίας.

Είναι ότι είναι δύσκολη η ιατρική ορολογία που δεν καταλαβαίνω; Είναι η μεταφορά του γιατρού όχι και πολύ πετυχημένη που τρομάζω; Ή μήπως είναι ένας επικείμενος πόλεμος συμβόλων που δεν μπορώ να αφομοιώσω τόσο γρήγορα όσο θα έπρεπε; Το στήθος μου είναι το σύμβολο της θηλυκότητάς μου. Το σύμβολο του φύλου μου και το εργαλείο για να παίξω το βασικό μου ρόλο σ' αυτή τη κοινωνία, της μητρότητας, που έκανε το casting πριν γεννηθώ. Πριν από λίγο καιρό το σύμβολο που καθόριζε την κοινωνική μου ύπαρξη μετατράπηκε σε σύμβολο του θανάτου, με απειλεί, πρέπει να το διώξω από πάνω μου όσο το δυνατόν πιο σύντομα μιας και έγινε... καρκίνος. Σε λίγες ώρες εγώ θα είμαι στο ένα δωμάτιο και το στήθος μου στο άλλο. Ευτυχώς, γλίτωσα, αλλά ποια είμαι; τι είμαι; είμαι ακόμα γυναίκα; είναι ακόμα τόσο σημαντικό να είμαι γυναίκα; φαίνεται αυτό που είμαι;

Πώς να πειστεί ένα σώμα, μια γυναίκα, να αφαιρέσει το στήθος της; Πώς να επιτρέψει να ασκηθεί τόση βία πάνω της αν δεν είναι εντελώς πεπεισμένη ότι αυτή η βία έρχεται ως μοναδικός τρόπος αντιμετώπισης μιας άλλης βίαιης κατάστασης; Αν τα κύτταρα δεν ήταν ύπουλα, αν ο καρκίνος δεν ήταν επιθετικός, αν ο γιατρός δε κρατούσε μαχαίρι τότε ίσως να μην είχε σκεφτεί να κόψει το στήθος.

Δεν έχω καθαρή θέση σε ότι αφορά τη χρονική συνέχεια της άσκησης βίας, δηλαδή αν προηγείται η βία στο συμβολικό επίπεδο αυτής στο αντικειμενικό ή το αντίστροφο. Εμένα απλά όλα αυτά μου φαίνονται τουλάχιστον συνεπή μεταξύ τους και αυτό θέλω να παρατηρήσω. Η βία στο λόγο, είτε προηγείται είτε έπεται των βίαιων πρακτικών, σίγουρα πάντως δε θα μπορούσε χωρίς αυτές. Αν το στήθος ήταν

ένα κομμάτι κρέας με μύες, νεύρα και λίπος, τα κύτταρα δεν θα ήταν ύπουλα. Αν το σώμα ήταν ύλη, η νόσος δε θα χρειαζόταν μεταφορές. Αλλά το σώμα δεν είναι ύλη - δεν ξέρω αν ήταν ποτέ αλλά σίγουρα δεν είναι τώρα - είναι σύμβολο, είναι λόγος, είναι νόημα, είναι αναπαράσταση μιας σκηνης που δεν είδαμε ποτέ. Ασκήθηκε έτσι κι αλλιώς πολύ βία σε μια γυναίκα μέχρι να βγάλει στήθος, μέχρι να σταματήσει να το μετράει, να το συγκρίνει, μέχρι να μάθει να το κρύβει, να το δείχνει, να το πουλάει, να μάθει να το χαϊδεύει, να της το χαϊδεύουν, να το ψηλαφίζει, να της το ψηλαφίζουν. Μόνο με μια αντίστοιχη ή μεγαλύτερη βία θα μπορέσει να αποφασίσει να το αποχωριστεί. Και η βία αυτή θα πρέπει να ασκηθεί στο ίδιο επίπεδο στο οποίο ασκήθηκε αρχικά και στο οποίο ακόμα ασκείται: στο συμβολικό. Η τελευταία πράξη της βίας θα ασκηθεί όταν ο γιατρός θα ναρκώσει και θα αφαιρέσει το στήθος στο υλικό επίπεδο, αφού είχε λίγο πριν φροντίσει να υποβιβάσει την συμβολική του αξία από 'σύμβολο της θηλυκότητας' σε 'μία αποικία από επικίνδυνα κύτταρα που αναπαράγονται ανεξέλεγκτα και που αποτελεί απειλή για το υπόλοιπο σώμα'. [3]

Η νόσος είναι βία, βία και η θεραπεία. Μια κοινωνία μιλιταριστική, ιεραρχημένη, εξουσιαστική, με βία θεσμίζει τα σώματα και έτσι ξέρει να τα τοποθετεί στις ήδη υπάρχουσες ιεραρχίες. Όταν αυτά νοσούν, η θέση τους στην ιεραρχία αλλάζει και υπάρχει ένας μόνο τρόπος για να γίνει αυτό: βία. Σε μια κοινωνία που στη βία έχει να απαντήσει μόνο με βία, οι λόγοι και οι μεταφορές έχουν κι αυτές το μερίδιό τους στη βία που ασκείται πάνω στα σώματα. Μέχρι τότε; μέχρι την αλλαγή του 'παραδείγματος' (paradigm) που θα 'λεγε ένας ιστορικός φιλόσοφος και ιστορικός της επιστήμης.

Γιατί λοιπόν άλλος ζωγραφίζει τρίγωνα και άλλος τα βλέπει για μονιά; Γιατί είναι αυτό αστείο; Για να προσπαθήσω να απαντήσω σ' αυτό το ερώτημα δε θα ασχοληθώ με τους διάφορους -ισμούς αλλά θα πάρω κάποιο λεξιλόγιο που με βολεύει από τη φιλοσοφία της επιστήμης. Θα έλεγα λοιπόν ότι όταν αλλάζει το παράδειγμα εμφανίζεται ασυμβατότητα ανάμεσα στους λόγους των ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικά παραδείγματα. Ας πάρουμε τη φυσική της σχετικότητας. Για να κάνουμε το πέρασμα από τη νευτώνεια στη φυσική της σχετικότητας χρειάστηκε να αλλάξουμε το λεξιλόγιό μας, τις ερωτήσεις που κάνουμε, τις απαντήσεις που περιμένουμε, μιας και λέξεις όπως το εδώ και το εκεί, το τώρα, το πριν και το μετά, όχι απλά δεν είχαν κανένα νόημα πια αλλά δημιουργούσαν εμπόδια και περιορισμούς στη σκέψη.

Δεν ξέρω αν υπάρχει άλλος τρόπος να μιλήσουμε για την νόσο και να καταλάβουμε, χωρίς να χρησιμοποιήσουμε τη μεταφορά του μιλιταρισμού. Ίσως και να υπάρχει. Πάντως ξέρω γιατί αυτή τη στιγμή μου είναι δύσκολο να φανταστώ έναν τέτοιο τρόπο. Γιατί απλά είμαι κι εγώ μέσα στο παράδειγμα αυτό. Στο παράδειγμα που από πολύ μικρή σου μαθαίνει να χρησιμοποιείς ένα συγκεκριμένο λεξιλόγιο για να μιλήσεις για το σώμα σου, για την ασθένειά σου, κτλ. Αυτός ο τρόπος ενισχύεται στην εκπαίδευση, και αν φτάσεις να γίνεις ερευνητής ή γιατρός, το λεξιλόγιό σου είναι τόσο εδραιωμένο που οδηγεί την έρευνά σου κάπου και όχι κάπου αλλού, που στήνει το πείραμά σου κάπως και όχι κάπως αλλιώς, που θα δείξει ίσως κάτι αλλά σίγουρα όχι κάτι άλλο. [4]

Έτσι, αν τα κύτταρα έμαθες να τα χαρακτηρίζεις ύπουλα, αν ύπουλα τα βλέπεις, τότε για να είσαι συνεπής θα προσπαθήσεις να τα βομβαρδίσεις, να τα ισοπεδώσεις, να τα απομακρύνεις χειρουργικά και όχι, ας πούμε, να τα διασκεδάσεις, να τα γαργαλίσεις ή

να τα λαχανιάσεις. Έτσι, όντας μέλη της συγκεκριμένης κοινότητας που έχει οργανωθεί με τους συγκεκριμένους όρους και ως φορείς του συγκεκριμένου παραδείγματος, ναι, νομιμοποιούμαστε να μιλάμε για ύπουλα κύτταρα. Και νομιμοποιούμαστε από το γεγονός ότι γινόμαστε κατανοητοί και η επικοινωνία μεταξύ μας εδραιώνεται αφού χτίσαμε μερικές γέφυρες έστω κι αν στην προσπάθειά μας αυτή χρειάστηκε να ξεράνουμε κάποια ποτάμια.

Και μέχρι να αλλάξουμε παράδειγμα τι; Όταν οι αναλυτικοί φιλόσοφοι στα μέσα του προηγούμενου αιώνα είπαν ότι η φιλοσοφία γίνεται με γλώσσα, φυσικά κανείς δε διαφώνησε. Όταν αμέσως μετά πρόσθεσαν, δίνοντας μάλιστα και αποδείξεις, ότι η γλώσσα από τη φύση της εισάγει πολλά δαιμόνια στην έκφραση, τη σκέψη και άρα τη φιλοσοφία μιας και η δομή της είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη (ας σκεφτεί κανείς απλά τις πολλές σημασίες μιας λέξης σε κάθε πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται, σημαίνοντα, σημαινόμενα κτλ.), όλοι είπαν «και τι θα γίνει τώρα, θα σταματήσουμε να μιλάμε;». Φυσικά κανείς από τους αναλυτικούς φιλοσόφους δε θα υποστήριζε κάτι τέτοιο. Αυτό που έπρεπε απλά να γίνει ήταν να κάτσουμε και να μελετήσουμε την ίδια την γλώσσα ως εργαλείο με το οποίο προσπαθούμε να κατανοήσουμε τον κόσμο και να καταλάβουμε, ότι τέλος πάντων υπάρχουν πολλοί τρόποι να μιλήσουμε για κάτι και καλά θα κάνουμε να προσέχουμε όχι μόνο τι λέμε αλλά και πως το λέμε... όταν το λέμε.

Γιατί δεν μπορώ να μην αναφερθώ και στην πολύ συχνή πρακτική, όπως αναφέρει και η Sontac, όπου σε ειδικές περιστάσεις (ετεροτοπίες, θα έλεγε ο Foucault) οι λόγοι για την ασθένεια απουσιάζουν μυστηριωδώς αν και λάμπουν δια της απουσίας τους. Είναι οι περιπτώσεις, για παράδειγμα, όπου δεν μιλάμε στους ασθενείς για την ασθένειά τους. Όπου ασθενείς πάσχουν από καρκίνο και το ξέρουν όλοι εκτός από τους ίδιους. Κάθε φορά που θυμάμαι τον εαυτό μου να επισκέπτεται τη γιαγιά μου, ή τον θείο μου τον Κώστα, ή μουν σφιγμένος μη τυχόν και μου ξεφύγει τίποτα και μάθουν από μένα ότι είναι καρκίνος αυτό που έχουν και που όλοι τους το κρύβουν. Και μου φαινόταν τόσο περίεργο που ήξερα κάτι που εκείνοι δεν το ήξεραν και μάλιστα κάτι που τους αφορούσε άμεσα μιας και συνήθως συνέβαινε το αντίθετο - αυτοί ήξεραν κάτι για μένα που εγώ το μάθαινα τελευταίος. Και θυμάμαι ότι το νοσοκομείο στην επαρχιακή μου πόλη είχε ακόμα εκείνη την αφίσα του μεσοπολέμου στην είσοδό του, με την νοσοκόμα να έχει το δάχτυλο στα χείλη για να συμβολίσει την ησυχία - ή την σιωπή;

Και μετά θυμάμαι ότι όλοι αυτοί οι απαγορευμένοι, από τους θαλάμους, λόγοι, όλες εκείνες οι λέξεις που απαγορευόταν να ειπωθούν, όπως θάνατος, καρκίνος, μετάσταση, διατυμπανίζονταν σε βαθμό διονυσιακών παραληρημάτων έξω από αυτούς. Σε κάθε διάδρομο νοσοκομείου, σε κάθε κυλικείο του, οι συγγενείς, οι γιατροί, οι νοσοκόμοι και οι λοιποί υγιείς μιλούν διαρκώς για το θέαμα της ασθένειας. Περιγράφουν με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες την κατάσταση του ασθενή, τι λένε οι γιατροί ότι έχει, τι φαίνεται στο σώμα του, τι θεραπεία κάνει και τι έκανε πριν από αυτή, πότε και πόσο χέζει, πως ήταν παλιά σαν άνθρωπος, ποια η οικογενειακή και οικονομική του κατάσταση, τι θα γίνει αν πεθάνει, ποιοι τον φροντίζουν και πόσο.

Όλοι αυτοί οι λόγοι είναι κάπου, κάπως κι από κάποιους, απαγορευμένοι ενώ βρίσκουν εύφορο έδαφος για εκρηκτική ανάπτυξη σε γειτονικές ετεροτοπίες. Αυτοί οι λόγοι έρχονται να τοποθετήσουν το σώμα στη τάξη της γραμματικής και του

συντακτικού ασκώντας του την εξουσία του ανακριτή ή του εξομολογητή που κάνει εξονυχιστική εξέταση του σώματος του άλλου, στη προσπάθειά του όχι να μάθει κάτι για το δικό του σώμα, αλλά μάλλον για να εξευμενίσει τους φόβους του με κάποια τελετή στην οποία θα θυσιάσει, αυτή τη φορά, ένα άλλο σώμα.

Οι λόγοι αυτοί, που κάπου σιωπούν και κάπου αλλού φλυαρούν και διατυμπανίζονται, φέρουν εξουσίες -και από εδώ ξεκινάει το δικό μας ενδιαφέρον να ασχοληθούμε με τη νόσο και τις μεταφορές της. Μιας και είναι μέρος της δραστηριότητάς μας ως πολιτικά υποκείμενα να προσπαθούμε να αποκαλύψουμε, όπου αυτές αναδεικνύονται, τις εξουσίες των λόγων, τις ρυθμιστικές τους ικανότητες, τη δύναμη να παράγουν ύλη ή/και αντιύλη από το τίποτα, ή μάλλον από μια απλή διάθεση για διατήρηση της υπάρχουσας ιεραρχίας ή την αντικατάσταση μιας προηγούμενης από μία νέα.

1 «Η γριά δε σημαίνει τίποτα, σκεφτόταν μέσα σε μια παράξενη έξαψη. Η γριά είναι ίσως ένα λάθος, μα δεν πρόκειται γι' αυτή! Η γριά δεν ήταν παρά η νόσος... ένα περιστατικό... ήθελα να κάνω το άλμα το γρηγορότερο... δεν σκότωσα έναν άνθρωπο αλλά μιαν αρχή!» *Έγκλημα και τιμωρία, Φ. Ντοστογιέφσκι.*

2. Φέρει εξουσίες καθώς κατασκευάζει πραγματικότητες, συναρθρώνεται με πρακτικές υποκειμένων, γράφεται σε πεδία, χτίζει ταυτότητες.

3. «[...] λες και για να τεθεί υπό έλεγχο στην πραγματική ζωή, χρειαζόταν πρώτα να υποβιβαστεί στο επίπεδο της γλώσσας.» (μιλώντας για το σεξ ο Μ. Foucault, στο *Ιστορία της Σεξουαλικότητας - η Δίψα για Γνώση*, σελίδα 27 στην ελληνική έκδοση).

4. βλ. 'προ-σύλληψη' του Heidegger, και θέση Duhem-Quine

Στα όρια των λέξεων

- Τι έχω, ρωτάω το γιατρό;

Δεν φοβόμουν μήπως έχω κάτι. Έπρεπε να δικαιολογηθώ στη σχολή γιατί δεν είχα πατήσει τις τελευταίες δυο βδομάδες. Έπρεπε να επιστρέψω με μία λέξη, με ένα ορατό σημάδι, αν όχι στο σώμα, στην αναπαράστασή του. Έπρεπε να ιεραρχήσω τις εξουσίες που οργάνωσαν το χρόνο της ζωής μου τις τελευταίες δυο βδομάδες. Να εξηγήσω ότι δεν πήγα ταξίδι, δεν ερωτεύτηκα, δεν ξεκουράστηκα, δεν έκανα καλλιτεχνικό πατινάζ. Ήμουν στο πλαίσιο λόγου που παράγει και το πανεπιστήμιο και το νοσοκομείο.

- Ε, κάτι σαν βρογχίτιδα.

- Μα, η ακτινογραφία του θώρακα δεν έχει καμία ένδειξη νόσου. Μήπως είναι μονοπυρήνωση;

- Μπορεί... ξέρεις η ιατρική δεν είναι «είναι αυτό άρα δεν είναι το άλλο».

Ο γιατρός δεν βοηθούσε. Ωστόσο οι εξετάσεις αίματος μου άφησαν μια μελανιά αναμφισβήτητη. Αφού η αλήθεια/πραγματικότητα είναι οι ορατές της επιφάνειες, ό,τι πιο εξωτερικό στην εμπειρία, η μελανιά, ήταν το πιστοποιητικό άφεσης αμαρτιών για τις απουσίες. Στην πραγματικότητα δεν μπορούσα να πάρω τα πόδια μου. Αλλά δεν είχα τις λέξεις για να πω κάτι τέτοιο. Μάλλον αντίστροφα, είχα όλες τις λέξεις για να καμουφλάρω τα περιεχόμενά μου.

Οι εκφωνήσεις του γιατρού θα γίνουν για μένα η μεταφορά για το Λόγο που παράγει τα ιατροκοιμημένα σώματα. Η άγνοια στη γνώση, η σύγχυση, η αμφισημία. Οι ρωγμές και τα χάσματα. Στο τέλος μου έδωσε μια αντιβίωση. Σαν να μου έλεγε: μην πεις τίποτα σε κανέναν για όλα αυτά. Φτιάχνοντας μια ιστορία από το τέλος, λοιπόν, η αφήγησή μου ήταν ότι παίρνω μια αντιβίωση/ έχω ένα σημάδι από τη βελόνα/ έκανα εξετάσεις αίματος/ πήγα στο νοσοκομείο/ άρα είμαι άρρωστη. Ακόμη κι αν δεν ήμουν άρρωστη, έγινα άρρωστη, γιατί πήγα στο νοσοκομείο, με είδε ένας γιατρός, μου έδωσε μια αντιβίωση. Ο Λόγος της επιστήμης συμπληρώνει τα κενά που υπαινίσσονται στο Λόγο που τον περιγράφει με κάθετες γραμμές.

Οι λέξεις κάνουν πράγματα. Έτσι κι αλλιώς μιλάμε την ίδια γλώσσα κι αυτό σημαίνει ότι μοιραζόμαστε το ίδιο σύστημα αξιών. Με τη γλώσσα μοιράζονται ταυτότητες, άρα εξουσίες, κι ο καθένας ξέρει/ παίρνει τη θέση του στον κόσμο. Ο γιατρός μου έλεγε ότι είναι γιατρός κι εγώ ασθενής, ότι κατέχει τον Λόγο της επιστήμης που είναι έτσι όπως μου εξήγησε. Ακόμα και η στιγμή που αποδείχτηκε αδύναμη να κρίνει τελεσίδικα, έχει προβλεφθεί από τον κανονικοποιημένο και κανονικοποιητικό της Λόγο, που τα ηνία του τα είχε αυτός με την άσπρη μπλούζα. Αντιμετωπίζοντας τις μεταφορές της νόσου, αντιμετωπίζω τη «νόσο», μια αναπαράσταση, μια έννοια από-φυσικοποιημένη, της οποίας ψάχνω την κριτική αιχμή. Αφού αυτό που συμβαίνει είναι δύσκολο να αποτυπωθεί σε όλη του την αλήθεια, πρέπει να στρογγυλοποιηθεί στη γλώσσα, δηλαδή στην αντίληψή μου για τον κόσμο. Που συνοψίζεται στο εξής: ο γιατρός θα μου πει τι έχω.

Εγώ τι ακριβώς όμως έλεγα στο γιατρό; Εγώ έψαχνα επίσης ένα όνομα, μια λέξη, που θα νομιμοποιεί την παρατυπία μου στη σχολή, θα μου δίνει μια ταυτότητα, αυτή της άρρωστης. Βρογχίτιδα, μονοπυρήνωση, ισοδυναμούσαν με δυο βδομάδες απουσιών. Συγκεκριμένα με ένα χαρτί με υπογραφή που θα είχε το όνομά μου και θα με έκανε κάτι. Και πιο σημαντική ήταν αυτή η τελετουργία, η επαναληπτικότητα της οποίας

φτιάχνει τα υποκείμενα που συμμετέχουν σ' αυτήν, αφού οργανώνει την εσωτερική παράσταση της εμπειρίας τους. Ακόμα κι αυτή η γκροτέσκα εκδοχή της διαδικασίας στην οποία έλεγα εγώ στο γιατρό τι θα μπορούσα να έχω, μπορεί να ενσωματωθεί στο σύστημα επειδή εγώ ζητούσα από αυτόν μια λέξη, επειδή όλοι οι άλλοι μόνο από αυτόν θα πίστευαν αυτή τη λέξη. Γιατί οι λέξεις μπορεί να είναι ψέματα. Οι εξουσίες όμως;

Ο κόσμος λέει πολλά

Κατακλείδα γυναίκας γυναικολόγου μετά από επέμβαση, υπό το άγρυπνο βλέμμα της βρεφοκρατούσας Παναγίας, τοποθετημένης απέναντι από την πολυθρόνα της ασθενούς «...αυτό που έχεις, κάποτε θεωρείτο κακό, τώρα είναι συνηθισμένο στα κορίτσια της ηλικίας σου, αλλά καλύτερα να μη το λες γιατί ο κόσμος λέει πολλά.»

Συνειρμικά... γιατί ο κόσμος θα θεωρήσει ότι κάνεις σεξ με περισσότερους από έναν ανθρώπους... ότι δεν έχεις σταθερές σχέσεις... ότι φταίει που πηγαίνεις και με γυναίκες («λεπτομέρεια» που γνώριζε).

Η προειδοποίηση, με πρόφαση τη δική μου ασφάλεια, γίνεται εκφοβισμός. Αν δε συμμορφωθώ, πρέπει τουλάχιστον να σιωπήσω, να βιώσω την ασθένεια μου ενοχικά, ως τιμωρία για τη συμπεριφορά μου. Η εικόνα παρόλα αυτά πρέπει να είναι υγιής. Αν κάτι κρίνεται παρασιτικό, πρέπει αν όχι να καταπολεμηθεί, τουλάχιστον να μην είναι ορατό.

Ο φόβος εξασφαλίζει την επαγρύπνηση, επικαλούμενος την συνεχή αναζήτηση της κοινωνικής αποδοχής. Οι πράξεις γίνονται για να χαιρούν αναγνώρισης από ένα κόσμο όπου τις ασθένειες τις μεταφράζει σε ηθικά παραπτώματα.

Η επιστήμη διαγιγνώσκει, θεραπεύει, αλλά ο «κόσμος» νοσηματοδοτεί, στιγματίζει, κρίνει, εντοπίζει ηθικές αρρώστιες που μολύνουν ένα φαντασιακό, άμεμπτο, ομοιογενές, συμπαγές και κανονικό σύνολο. Μπροστά σ' αυτόν, η επιστήμη σηκώνει τα χέρια ψηλά ή επαναπαύεται στη διαίωνιση των ηθικών του προσταγμάτων.

Μια αόριστη, άχρωμη λέξη, όπως ο κόσμος, εμπεριέχει τη δύναμη ενός μεγάλου κριτή. Δεν είναι η θρησκεία, το κράτος-νόμος, η οικογένεια, είναι όλα αυτά μαζί δια στόματος ενός «κόσμου» που στέκεται απέναντι στον καθένα ξεχωριστά και υπενθυμίζει επικριτικά ιδεολογήματα περί καλού ή κακού, ηθικού και ανήθικου, κανονικού και ανώμαλου. Η υπενθύμιση ότι το σωματικό μπορεί να γίνει κοινωνικό στίγμα, αν δεν μεριμνήσω για την υγεία του σώματος μου... τελικά για την υγεία του σώματος της κοινωνίας.

Για την ιστορία, υπέμεινα υποτακτικά το επαναλαμβανόμενο τρύπημα της πυρωμένης βελόνας της γιατρού, αρνούμενη να με «υπνωτίσει».

Νόσος εξουσίας

Στιγμιότυπο ένα:

Είμαι 20 χρονών, Ολλανδία. Μια νύχτα ξυπνάω από οξύ πόνο κάτω δεξιά στην κοιλιά. Έχω και πυρετό. Σκωληκοειδής, σκέφτομαι. Αυτό μας έλειπε τώρα. Τελοσπάντων, ας είναι. Μεταξύ πόνου και παραμιλητού, ψάχνω να βρω το δρόμο μου σ' ένα ξένο αστικό σύστημα υγείας. Τηλέφωνα, γιατροί δεν υπάρχουν το βράδυ, νοσοκομείο στα επείγοντα, υποδοχή σε μια μεγάλη αίθουσα αναμονής, όχι δεν μπορώ να περιμένω, ούτε έχω καμιά όρεξη να κάνω χειραψία με τη νοσοκόμα και να της συλλαβίσω για πολλοστή φορά το επίθετό μου. Άλλη μια φορά χαρτιά, διαβατήρια, εξηγήσεις. Έπειτα το κρεβάτι. Κι ο γιατρός. Ή μάλλον οι γιατροί. Νιώθω σαν πρόβατο που λέει ναι σε ό,τι του λένε. Κι ακολουθεί άβουλο την πορεία προς τη σφαγή.

Στιγμιότυπο δύο:

Ξυπνάω. Η κοιμάμαι κι ονειρεύομαι; Δεν βλέπω. Όλα θολά. Μόνο νιώθω. Ένα απίστευτο κάψιμο στην κοιλιά. Ξαφνικά ξέρω πού είμαι. Έγινε η εγχείρηση. Πονάω λέω. Είναι η φωνή μου αυτή; Μια ένεση. Κι ύστερα βυθίζομαι πάλι σ' ένα λήθαργο. Χωρίς όνειρα, χωρίς αισθήσεις. Περνάνε οι ώρες. Ή μήπως είναι μέρες; Ξυπνάω, πονάω, βυθίζομαι. Έτσι κυλάει ο χρόνος. Κάποια στιγμή ο γιατρός. Συναγερμός στο μυαλό μου. Από πού έρχεται αυτή η διαύγεια ξαφνικά; Ακούω. Δυο πράγματα συγκρατώ. «Δύσκολη εγχείρηση. Έντερο. Δεν ξέρουμε ακόμα τι είναι». Το μυαλό μου στις χίλιες στροφές. «Υπάρχει πιθανότητα καρκίνου;» Η φωνή μου είναι αυτή; Λογική, σταθερή. «Θεωρητικά υπάρχει». Δεν νιώθω τίποτα. Τα λόγια ηχούν ακόμα στη σφαίρα της λογικής. Κι ο μηχανισμός άμυνάς μου δουλεύει στο φουλ. Βυθίζομαι και πάλι. Και ξυπνάω. Επισκεπτήριο. Αναπαράγω τα λόγια του γιατρού. Και τότε μόνο μου ξεφεύγουν τα δάκρυα.

Στιγμιότυπο τρία:

Νοσοκομείο ακόμα. Τώρα πια ξέρω πού βρίσκομαι. Βλέπω, ακούω, σκέφτομαι. Μόνο που έχω χάσει την μάχη της αυτοσυντήρησης. Παλεύω. Κι αφήνομαι. Στις φροντίδες των νοσοκόμων. Βλέμματα οίκτου από τους επισκέπτες. Γιατί; Εγώ δεν νιώθω ανήμπορη αλλά δυνατή. Εξακολουθώ να δίνω μικρές μάχες. Και να ανακαλύπτω πόσες αντοχές έχω. Γιατροί και πάλι. Στήνονται επίσημα δίπλα μου. Η ώρα της αλήθειας, σκέφτομαι. Διάγνωση λοιπόν. Νόσος του Crohn. Χρόνια φλεγμονή του εντέρου. Ανακούφιση. Από μέσα μου γιορτάζω. Τι ωραία, έχω μια νόσο!

Στιγμιότυπο τέσσερα:

Σπίτι. Στο μυαλό μου γυρίζουν όλα. Εξηγήσεις γιατρών, συμβουλές. Χάπια. 6 τη μέρα. Κάθε μέρα. Ως πότε; Ίσως για πάντα. Μια κόκκινη τομή 12 εκατοστών στην κοιλιά μου. Μπορείς να κάνεις αργότερα πλαστική, λένε οι γύρω μου. Μα γιατί αναρωτιέμαι. Εμένα μου αρέσει το σημάδι μου. Είναι δικό μου, της δικής μου κοιλιάς. Ωχ, νόσο του Crohn ε; Αντιδράσεις τρίτων. Ακούω την άγνοια και το φόβο στη φωνή τους. Δεν καταλαβαίνω, έχω κάτι; Κι ύστερα οι γονείς μου, που πήραν δεύτερη και τρίτη και τέταρτη γνώμη. «Δεν είναι τίποτα τελικά. Δεν χρειάζεται να

νώθεις άρρωστη». Εξεγείρομαι. Ως τώρα δεν είχα νιώσει ούτε δευτερόλεπτο άρρωστη, ασθενής, νοσούσα. Θα έπρεπε δηλαδή; Δεν νιώθω αλλιώς. Δεν άλλαξα. Ούτε καν στα μέσα μου άλλαξε κάτι. Υπήρχε. Ήταν πάντα κομμάτι μου. Απλώς τώρα έχει όνομα. Αντιστρέφω τους όρους. Δεν είμαι μία από όλους όσοι έχουν τη νόσο του Crohn. Είμαι εγώ με τη δική μου Crohn. Είναι η σύντροφός μου, κοιμάται μέσα μου, γάτα όταν της φέρομαι καλά, τίγρης όταν την αδικώ.

Στιγμιότυπο πέντε:

Είμαι 22 χρονών, Αθήνα. Οι αντοχές μου περιορισμένες τον τελευταίο καιρό. Κούραση; Εξάντληση; Το σώμα μου βάζει όρια: Δεν ακολουθεί τις παρέες σε άλλο ένα ξενύχτι. Πηγαίνει σε πορείες και στα μισά της διαδρομής σκέφτεται πότε θα τελειώσει. Κάποια στιγμή αρρωσταίνει. Νοσοκομείο και πάλι. Εξετάσεις, διαβουλεύσεις, εγχείρηση τελικά η μόνη λύση. Δεν με πειράζει τίποτα απ' όλα αυτά. Τα δέχομαι στωικά. Αυτό που με εξοντώνει είναι το εκ των υστέρων. Η φαρμακολογία του γιατρού που με παρακολουθεί. Το υστερικό του ενδιαφέρον, που πολύ αργότερα θα συνειδητοποιήσω πόσο ομφαλοσκοπικό είναι. Είναι η εξουσιαστική τυραννία του κατέχοντα την γνώση. Έτσι είναι η σχέση γιατρού - ασθενή. Εξουσιαστική. Κι εγώ ανήκω ξαφνικά στην τάξη των ασθενών, των αδαών, των φτωχών σώματι και πνεύματι.

Στιγμιότυπο έξι:

Είμαι 25 χρονών. Δουλεύω σ' ένα σχολείο για παιδιά με ψυχιατρικές παθήσεις. Ψυχολόγος. Είμαι ειδικός; Είμαι συν-παθούσα; Ένας φίλος, μου εκμυστηρεύεται πως παθαίνει κρίσεις πανικού. Κι ένας άλλος, πως παίρνει αντικαταθλιπτικά. Και μια φίλη χάνει σταδιακά την ακοή της μετά από ένα ατύχημα. Λέω, εντάξει, όλοι έχουμε από κάτι, άλλος περισσότερο, άλλος λιγότερο. Πόσοι είμαστε ασθενείς τελικά; Και ποιοι; Όλοι. Όλοι εν δυνάμει. Μια νόσος ή μια πάθηση δεν σε βάζει σε άλλη κατηγορία ανθρώπων ή σε άλλη κοινωνική τάξη. Είναι το πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο που σου δίνει αυτή τη νέα ταυτότητα, σε γεμίζει φάρμακα, θεραπείες, άγχος, ανασφάλεια. Αναζητώ μιαν άλλη προσέγγιση. Πιο ανθρώπινη. Ομοιοπαθητικός γιατρός. Μια χαραμάδα φωτός. Κάποιος που ακούει αντί να μιλάει. Ολιστική αντιμετώπιση. Δεν υπάρχει η Νόσος. Υπάρχω εγώ με δεδομένες σωματικές και ψυχικές διεργασίες στο δεδομένο χωροχρόνο.

Στιγμιότυπο εφτά:

Είμαι 27 χρονών, Μεξικό. Το σώμα μου νοσεί, δεν αντέχει τους διαφορετικούς μικρόβιους οργανισμούς. Νοσοκομείο. Γυναίκα γιατρός. Δε μιλάω τη γλώσσα της, δε μιλάει τη γλώσσα μου. Κι όμως συνεννοούμαστε. Σκόρπιες κουβέντες, βλέμματα, άγγιγμα. Την ακούω να διηγείται σ' έναν συνταξιδιώτη μου: «Εσείς οι γιατροί στην Ευρώπη παίρνετε ιστορικό στους ασθενείς σας πίσω από μια γυάλα. Δεν τους αγγίζετε». Έπειτα μου δίνει πιο πολλές εξηγήσεις και συμβουλές από φάρμακα και με στέλνει σπίτι.

Στιγμιότυπο οχτώ:

Είμαι σχεδόν 28, Ολλανδία. Δουλεύω σε κέντρο διάγνωσης και παρέμβασης παιδιών με αυτισμό. Αναρωτιέμαι τι κάνω όταν βάζω την ταμπέλα του αθεράπευτου, του πιο

σκληρού. Διαδίδω την απόλυτη γνώση; Στιγματίζω; Βοηθάω; Γκρεμίζω; Εξουσιάζω; Κι έπειτα, αναρωτιέμαι γιατί δεν αγγίζω τους γονείς που κλαίνε όταν ακούν την αλήθεια. Τη μισή αλήθεια. Της νόσου. Γιατί η άλλη μισή υπάρχει στον άνθρωπο. Άραγε τους λέω ότι αυτή είναι η πιο σημαντική; Η δική μου αλήθεια είναι στατική, αδύναμη. Η δική τους είναι δυνατή. Επιλέγει, διαμορφώνει, ανατρέπει, ζει.

Gender Identity Disorder

Τη δικιά μου «ασθένεια» την ανακάλυψα περίπου πριν ένα χρόνο. Μέχρι τότε ένιωθα «υγιής». Και τώρα βέβαια, αυτή ακριβώς τη στιγμή που γράφω αυτή την εμπειρία μου, υγιής νιώθω. Η επιστήμη της ιατρικής όμως έχει μια τελείως διαφορετική άποψη για τη «κατάστασή» μου, με θέσεις τόσο εδραιωμένες που έστω και για λίγο με έκαναν να σκεφτώ ότι τελικά το 'χω το προβληματάκι μου. Ότι δηλαδή η διαφορετικότητα μου με κατατάσσει στα «μη φυσιολογικά» άτομα τα οποία παρεκκλίνουν από την στερεοτυπική εικόνα που έχει καθοριστεί από τη κοινωνία ως άνδρας. Απόψεις απόλυτες για το «κανονικό» και το «φυσιολογικό» που έστω και για λίγο κλόνισαν την αυτοπεποίθησή μου και τη σιγουριά μου όσο αφορά το πώς αντιλαμβάνομαι τον εαυτό μου και γενικότερα τον άνδρα, τη γυναίκα, τα φύλα.

Την «ασθένειά» μου λοιπόν την ανακάλυψα όταν αποφάσισα να επισκεφτώ ένα «ειδικό» για να του μιλήσω έχοντας ήδη μια πλήρη και ξεκάθαρη εικόνα για έμένα και για το τι ακριβώς θέλω να κάνω και αυτό περιελάμβανε αύξηση των επιπέδων τεστοστερόνης στο σώμα μου το οποίο μπορεί να επιτευχθεί με τη λήψη ορμονών (τεστοστερόνης). Κάτι που το γνώριζα και πριν επισκεφτώ τον «ειδικό» και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο τον επισκέφτηκα, γιατί η λήψη ορμονών γίνεται (τουλάχιστον νόμιμα) μόνο με γραπτή έγκριση «ειδικού» ιατρού. Έχοντας επίσης ένα δικό μου τρόπο αντίληψης για έννοιες όπως το φύλο, το σώμα, η σεξουαλικότητα και ο σεξουαλικός προσδιορισμός. Θεωρώντας ότι ο επαναπροσδιορισμός του φύλου μας και η σηματοδότηση του σώματος είναι προσωπική υπόθεση για την καθεμία / καθένα μας και πέρα από κοινωνικά πρότυπα και στάνταρ. Ο τρόπος δηλαδή που αντιλαμβάνομαι τον κόσμο και τους ανθρώπους γύρω μου περιλαμβάνει πολλά διαφορετικά φύλα και σώματα. Κάπου εδώ άρχισαν και τα προβλήματα, γιατί ο δικός μου τρόπος αντίληψης όλων αυτών των εννοιών έρχεται σε σύγκρουση με τον τρόπο που τα ορίζει η ιατρική επιστήμη και κατ' επέκταση καθορίζει έμένα, το σώμα μου, το φύλο μου, τη ζωή μου.

Για την ιατρική λοιπόν είμαι ένας άνθρωπος που *πάσχω από διαφυλική διαταραχή*. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της διαταραχής είναι *η επίμονη δυσφορία και η πεποίθηση ακαταλληλότητας του ατόμου για το ανατομικό του φύλο συνυπάρχουσα με μια επίμονη ενασχόληση, για τουλάχιστον δύο χρόνια, αλλαγής των πρωτογενών χαρακτηριστικών (γεννητικά όργανα) και δευτερογενών χαρακτηριστικών (τριχοφυΐα, πάχυνση φωνής) του σωματικού φύλου του με αυτά του αντίθετου φύλου*. Δηλαδή ο μόνος τρόπος που μπορείς να επικοινωνήσεις με τον «ειδικό» ιατρό, ψυχίατρο για την ακρίβεια, γιατί αυτή η «ασθένεια» συγκαταλέγεται στα ψυχιατρικά νοσήματα, είναι να δηλώσεις ότι είσαι ένας άνθρωπος «φυλακισμένος» στο σώμα που έχεις και φυσικά δυστυχισμένος με τη παρούσα κατάσταση και το μόνο που θα σε κάνει ευτυχισμένο είναι μια «εγχείρηση αλλαγής φύλου προς το αντίθετο φύλο από αυτό που βρίσκεσαι τώρα»!

Από ότι ξέρω αυτός είναι ο μόνος τρόπος να δηλώσεις τη transgender ταυτότητά σου στην χώρα μας. Δυνατότητες διαφορετικές της «εγχείρηση αλλαγής φύλου» (όπως το να επιλέγεις μόνο να πάρεις ορμόνες για κάποιο χρονικό διάστημα ή να επιλέγεις μόνο κάποια επέμβαση τροποποίησης του σώματός σου) που υπάρχουν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, δεν ισχύουν για την Ελλάδα. Και φυσικά οι σεξουαλικές σου επιλογές είναι αυτονόητο ότι αφορούν άτομα του «αντίθετου» φύλου από αυτό που νιώθεις ότι «ανήκεις». Δηλώνοντας κάτι διαφορετικό από τα παραπάνω, το πιο

πιθανό είναι να μη πάσχεις μόνο από διαφυλική διαταραχή αλλά μάλλον και από κάποια άλλη πνευματική διαταραχή. Βέβαια υπάρχουν και τα transgender άτομα που δεν επιλέγουν να προχωρήσουν σε καμία «ιατρική παρέμβαση», αλλά τουλάχιστον για την ιατρική δεν νομίζω ότι τίθεται θέμα ύπαρξης τέτοιων ατόμων.

Την εμπειρία μου αυτή μάλλον κωμικοτραγική θα τη χαρακτηρίζα προσπαθώντας να δω την αστεία πλευρά της κατάστασης για να την πάρω πιο χαλαρά. Το ότι βέβαια πρέπει να προσποιούμαι ένα άνθρωπο που δεν έχει καμία σχέση με μένα, δηλαδή ένα άνθρωπο «φυλακισμένο» σ' ένα σώμα, να μιλάω για ίδια και αντίθετα φύλα και για αλλαγές που δεν έχουν καμία σχέση με αυτά που έχω εγώ στο μυαλό μου δεν είναι και πολύ αστείο... το αστείο βέβαια είναι ότι τους έχω πείσει για το δράμα που ζω!

Στις επισκέψεις μου εκεί, ακούω «ειδικούς» να καθορίζουν την ύπαρξή μου και να μιλάνε για ένα κόσμο χωρισμένο αποκλειστικά σε άνδρες και γυναίκες με βάση τα σωματικά τους χαρακτηριστικά και κάθε απόκλιση να χαρακτηρίζεται παθολογική, χωρίς την παραμικρή προθυμία να χωρέσει οτιδήποτε «διαφορετικό» ως υγιές. «Ειδικούς» που δε μπαίνουν στη διαδικασία να μου μιλάνε στο γένος της επιλογής μου και που περιμένουν να τους διηγηθώ τη ζωή μου και τις εμπειρίες μου για να βρουν «τι φταίει» και να αποφασίσουν με εγκεφαλογραφήματα και ψυχολογικά τεστ ότι δεν έχω τρελαθεί και ότι μπορώ να λάβω τη «θεραπεία» που μου «χρειάζεται» ως «τρανσεξουαλικό» άτομο, όπως με χαρακτηρίζουν. «Ειδικούς» που έχουν τη πεποίθηση ότι οι χιλιάδες διαφορετικότητες που υπάρχουν μπορούν να χωρέσουν σε δυο φύλα και σε δυο σώματα καθορισμένα «από τη φύση» για τις λειτουργίες και τις επιλογές τους.

Στην αρχή είναι ο Λόγος

Στη βάση των αναλύσεών μας υπάρχει ένα μεγάλο δυναμικό κεφάλαιο εννοιών που συναρθρώνονται με ποικίλους τρόπους αναμεταξύ τους και που μας οδηγούν προς διάφορες κατευθύνσεις -καθώς συνδέονται με προηγούμενες αναζητήσεις μας αλλά και με την πολιτική κριτική που προσπαθούμε να παράγουμε -η οποία, έτσι όπως την καταλαβαίνω εγώ δεν ξεκινάει από παλιές, καλές και δεδομένες σταθερές, αλλά από την αβεβαιότητα της εξερεύνησης και των ερωτήσεων. Έτσι το να βρω το κέντρο ή τα κέντρα του τι θα ήθελα να πω είναι καταρχήν πολύ δύσκολο. Ας πούμε πως στο βάθος των σκέψεων μου, ιδανικά, θα ήθελα να συνδέσω το κοινωνικό φύλο με το σώμα του λόγου της ιατρικής επιστήμης, δηλαδή το δίπολο υγεία-νόσος με άλλα δίπολα, δηλαδή, ιδανικά πάντα, να βρω ένα τρόπο να κατανοήσω και να καταγράψω πως ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε το σώμα και την υποκειμενικότητά μας κατασκευάζεται ταυτόχρονα σε διάφορα επίπεδα και πως αυτή η παραγωγή, που έχει προφανώς βαθιές συνέπειες για την πολιτική και ηθική αντίληψη μας για τον κόσμο, συνδέεται με τα αιτήματα και τις επιθυμίες μας.

Πρέπει, σκέφτομαι, να υπάρχει μια γλώσσα που προκύπτει μέσα από αυτές τις μικρές, βαθιές και μακροχρόνιες συνθέσεις στιγμών που αποτελούν την εμπειρία και την ιστορία μας και την οποία γλώσσα καταρχήν δεν ορίζουμε γιατί δεν γνωρίζουμε. Πρέπει να είναι αυτή η γλώσσα που φτιάχνει, από τη μια, τους κώδικες του φύλου προς χρήση της ανα-παραγωγής και συγκρότησης της καθημερινότητας. Μιας καθημερινότητας που αποικείται υποχρεωτικά από έμφυλα υποκείμενα, άντρες και γυναίκες [όχι απαραίτητα σαν υλικές πραγματικότητες αλλά σαν δυνάμει κατηγορίες που ορίζουν το πως εγγραφόμαστε και γινόμαστε αναγνωρίσιμοι στο κοινωνικό πεδίο]. Η γλώσσα όμως φτιάχνει, από την άλλη, σε μακροκλίμακα, ένα άλλο πεδίο οργάνωσης, ελέγχου και παραγωγής σωμάτων, τμήμα του οποίου είναι πχ οι έμφυλες νοσηματοδοτήσεις της βιολογίας. Αυτό το άλλο πεδίο είναι η παραγωγή της γνώσης σχετικά με και για τα σώματά μας και όσα τα αποτελούν: τις επιθυμίες τους, τον πόνο και τα υλικά τους όρια και δυνατότητες, τη ζωή και το θάνατό τους, τις λειτουργίες τους.

Κρατάω την ιδέα της Duden για το σώμα ως "ιδιαίτερη εμπειρία μιας εποχής". Ένα ερώτημά μας θα μπορούσε να είναι, ποιο είναι άραγε το σώμα που κατασκευάζει η νεωτερικότητα μέσα από ένα λόγο όπως αυτός της ιατρικής (σε αλυσίδα με άλλα πεδία λόγων, μηχανισμούς και θεσμούς); Και ειδικά μέσα από τις τελετουργίες επιτέλεσης αυτού του λόγου -εδώ σκέφτομαι την επίσκεψη στο ιατρείο, τη "σιωπή" της εξέτασης, την ώρα της αλήθειας, τις εξετάσεις με τα βιομετρικά μας δεδομένα, ο γιατρός-μεταφραστής, τις μεταφορές-παρομοιώσεις-αλληγορίες που θα εξηγήσουν αυτό που δεν μπορεί να καταλάβει ο ασθενής/εξεταζόμενος κλπ κλπ.

Καταρχήν η ιατρική επιστήμη είναι οπωσδήποτε ένα πεδίο γνώσης παραδειγματικό - στο λόγο, τα εργαλεία, την μεθοδολογία της βλέπουμε να ξεδιπλώνεται το ανθρωποκεντρικό μοντέλο της επανάστασης του διαφωτισμού, ο άνθρωπος-κυρίαρχος του πεπρωμένου του, ο άνθρωπος που μεθοδικά και συστηματικά αμφισβητεί την εξουσία της αυθεντίας του θεού και αποκτά τον έλεγχο. Το αίτημα του διαφωτισμού γίνεται αίτημα για την χειραφέτηση του "ανθρώπου" από τα δεινά και την καταπίεση της άγνοιας -άγνοια στην οποία είχαν συμφέρον κάποιοι. Η επιστήμη, κάπου εκεί, αναδεικνύεται στο μεγαλύτερο εγχείρημα/πρότζεκτ που θα μας

οδηγήσει στην απελευθέρωση καθώς υπόσχεται την αντικειμενική, καθολική, οικουμενική γνώση και άρα την αλήθεια του ορθού λόγου. Η αλήθεια από εδώ και στο εξής θα υπάρχει μόνο εκεί που την παράγει ο επιστημονικός λόγος και, φυσικά, αυτός με τη σειρά του θα είναι προϊόν μιας διαδικασίας μέσα σε συγκεκριμένα μεθοδολογικά πλαίσια και φιλοσοφικές προϋποθέσεις. Οι ιδεολογικοί, πολιτικοί και ηθικοί ανταγωνισμοί που είναι αφετηρία αυτού του εγχειρήματος, όπως και όλοι όσοι θα συνδεθούν και θα μπλεχτούν με το εγχείρημα της γνώσης αυτής, πολύ πολύ συχνά αποσιωπούνται.

Ο θεός πέθανε, ζήτω η επιστήμη.

Η γλώσσα της επιστήμης, πολύ "λογικά", ανέπτυξε χαρακτηριστικά που έδωσε στα μέλη της κοινότητας της τη δυνατότητα να συνομιλούν, μια δυνατότητα που τους κάνει κοινωνούς ενός τόπου γνώσης. Ταυτόχρονα αυτό δημιούργησε, αναπόφευκτα (:), την απόσταση ανάμεσα σε αυτόν που κατέχει και αυτήν που δεν κατέχει τη γλώσσα. Η ειδική γλώσσα μέσα από την οποία περιγράφεται, ορίζεται και γίνεται οικειοποιήσιμο το σώμα μου για τις ανάγκες της επιστήμης έχει [προ πολλού] αυτονομηθεί από την έστω και σχετική συνάφεια με τη γλώσσα της δικής μου εμπειρίας. Δηλαδή η φαγούρα μου "μεταφράζεται" σε μια σύνθετη πρόταση που θεωρείται ότι οπωσδήποτε αποδίδει πολύ πιο "ολοκληρωμένα" ή "συνολικά" το σύμπτωμα μιας κάποιας παθολογικής κατάστασης. Μέσα εκεί, το σώμα "μου" γίνεται το σώμα τους, δηλαδή το σώμα που αυτοί εξετάζουν και δεν βιώνουν, του οποίου δεν έχουν άμεση εμπειρία, αλλά διεκδικούν την σχεδόν απόλυτη γνώση του. Νομίζω ότι δεν αδικείται κανείς αν πω ότι η γλώσσα της ιατρικής επιστήμης, ο λόγος της, είναι αφιλόξενος στην κατανόηση "των πολλών" και επιθετικός προς αυτούς τους οποίους αφορά ακόμη και σήμερα που "οι απλοί άνθρωποι" πάμε στο σχολείο και μαθαίνουμε γράμματα. Παρόμοια περίπτωση αποτελεί φυσικά και ο λόγος της νομικής επιστήμης.

Πρόβλημα νούμερο 1: Καμιά σχεδόν έγνοια δεν υπάρχει στο να μπορεί αυτό το σώμα να είναι τουλάχιστον ένα σώμα κοινά αποδεκτό και αναγνωρίσιμο (μεταξύ αυτών και εμού). Δηλαδή ένα σώμα που ο λόγος γύρω από αυτό θα μπορεί, ως ένα βαθμό, να δημιουργήσει σχέση συνάφειας μεταξύ των ενδιαφερομένων. Η ελάχιστη προσπάθεια κάποιων ειδικών να συμμαχήσουν με τον ασθενή καταργώντας όσο είναι εφικτό και ρεαλιστικό τα όρια, επιβεβαιώνει τον κανόνα .

Πρόβλημα νούμερο 2: Σε μια επόμενη φάση το σώμα μου (και η κατάστασή του), για να ξαναεπιστρέψει στον ορίζοντα της κατανόησής μου πρέπει να μεσολαβηθεί από τη γλώσσα των μεταφορών που ο ειδικός θα χρησιμοποιήσει (με καλή πάντα πρόθεση - να καταλάβω και εγώ, ή -με κακή πρόθεση, να κρύψει ενδεχομένως και την μερική του άγνοια) για να γίνω και εγώ, έστω ατελώς, συμμετοχή στη γνώση της κατάστασης. Ήδη βέβαια, αυτή η προϋπόθεση, ότι εγώ χρειάζομαι τις μεταφορές και όχι αυτοί, με καθιστά εξαρτημένη και υποτελή. Εγώ δεν μπορώ να έχω ουσιαστική εποπτεία της κατάστασης (με τον τρόπο που το ουσιώδες εννοείται) και έτσι πρέπει να ξαναπάρω το σώμα μου πίσω μέσα από τον μύλο που αποτελούν αυτές οι επεξηγηματικές, δήθεν, μεταφορές.

Πρόβλημα νούμερο 3: Σε αυτή τη φάση το σώμα μου μοιράζεται σε και ελέγχεται από διάφορους τόπους εξουσίας που αυτές οι μεταφορές υπονοούν. Δηλαδή για να επανα-καταλάβω (με τη διπλή έννοια) το σώμα μου πρέπει να δεχτώ μια σειρά από ηθικές προϋποθέσεις που κάνουν τις μεταφορές να έχουν νόημα. Έτσι αν ο καρκίνος

"εισβάλει" πρέπει να ταυτίσω ή συντονίσω την εμπειρία μου με έναν κάποιον ανταγωνισμό (και μάλιστα σκληρό) φορώντας τα χρώματα του πολέμου. Προφανώς και δεν έχει καμία σημασία αν έχω πράγματι τη δυνατότητα να κάνω πόλεμο ή αν θέλω ή αν χρειάζεται. Πόλεμος είναι. Η λιποταξία, η αντίρρηση συνειδησης δεν είναι μέσα στις επιλογές (τις μεταφορικές εννοείται). Δεν υπάρχει περιθώριο επιλογής για το πως θα αντιμετωπίσω την ασθένεια. Εφόσον το πως θα την καταλάβω έχει ήδη απαντηθεί από τον ειδικό.

Ο Φουκώ γράφει πως θα ήταν συνετό με τον όρο εξουσία να αντιλαμβανόμαστε το πλήθος των σχέσεων δύναμης που ενυπάρχουν στο χώρο όπου ασκούνται και είναι συστατικές της οργάνωσής τους, το παιχνίδι που μέσα από αδιάκοπες συγκρούσεις και αγώνες τις μεταμορφώνει, τις ενδυναμώνει, τις αντιστρέφει [τις σχέσεις δύναμης], τις στρατηγικές μέσα στις οποίες ενεργοποιούνται.

Νομίζω ότι μέσα ακριβώς σε αυτό το πλήθος σχέσεων δύναμης πρέπει να δούμε και το συγκεκριμένο επεισόδιο της συνάντησης του σώματός μας (και της ασθένειάς του) με την ιατρική: εκεί όπου το σώμα κατασκευάζεται από λόγους κυρίαρχους που το έχουν έτσι κι αλλιώς δομήσει, -όσο μπόρεσαν και όσο τους επέτρεψαν- ως ένα σώμα βουβό αντικείμενο, πειθαρχημένο, εναρμονισμένο με τους όρους της κοινωνικής παραγωγής. Το αλλόκοτο σώμα, θα μπορούσε να είναι το σώμα που νοσεί, που θα του επιτρεπόταν να νοσεί. Η συμφιλίωση με αυτό το σώμα δεν είναι σε καμία περίπτωση αίτημα της επιστήμης και του λόγου της, καθώς κάτι τέτοιο θα σήμαινε την αποδοχή του αλλόκοτου και την παραίτηση των θεσμών από την αποκλειστικότητα παραγωγής κανονικότητας. Και εκείνη την ώρα όπου το σώμα μας μετακομίζει σε άλλους τόπους (περιδιαβαίνοντας στο χώρο που οργανώνεται από το πλήθος των σχέσεων δύναμης), η ασθένειά μας, ή, ακόμη περισσότερο, το υποκειμενικό βίωμά μας γίνεται ο άλλος μέσα στο σώμα της (συγκεκριμένης) κοινωνίας. Αυτό που πρέπει να μη χωρέσει είναι η κρυφή αλήθεια ότι κάθε σώμα είναι αλλόκοτο. Ότι κανένα σώμα δεν ζει χωρίς ούτε και μπορεί να αποχωριστεί την εμπειρία του. Ότι η επιθυμία είναι εξ' ορισμού έξω από το όριο "υγεία-ασθένεια".

Αν ξανασκεφτούμε εδώ κάποια κοινά μοτίβα του πλαισίου γνώσης που είναι η επιστήμη, θα δούμε ότι η γλώσσα της διεκδικεί να είναι μια γλώσσα εξ-ορθολογισμού (αφού ο ορθός λόγος οδηγεί στην αλήθεια) και αντικειμενικότητας. Αυτά είναι κοινός τόπος. Το υποκειμενικό βίωμα και η συναισθηματική κατανόηση θεωρούνται από περιττά ως επικίνδυνα εφόσον διαφεύγουν της μέτρησης, της παρατήρησης και δεν είναι αξιοποιήσιμα, ενώ η επιστήμη γενικεύει, διατυπώνει νόμους και εξηγεί φαινόμενα μέσα από σχέσεις αιτιότητας. Ταυτόχρονα το αίτημα της δυτικής ιατρικής είναι, σε επίπεδο διακηρύξεων, μια μάξιμουμ ωφέλεια: σαν τέτοια φαίνεται να ορίζεται η επιμήκυνση της ζωής και η διαχείρισή της ποιότητας αυτής της ζωής - γιατί; γιατί θέλουμε "απλώς" και "φυσικά" να ζήσουμε; ή γιατί ξανά και ξανά πρέπει να αποδεικνύουν κάποιοι μηχανισμοί το πόσο ανάγκη έχουμε τη ζωή; Μα μήπως η ζωή εξαρτάται πλέον από αυτούς τους μηχανισμούς; Τόσο η αντίληψή της όσο και η κυριολεκτική παραγωγή της; Φυσικά, καθώς οι μεταφορές παίζουν σε αυτό το παιχνίδι ταυτοτήτων είναι δημιουργικές/παραγωγικές, είναι αναπόσπαστο κομμάτι του πλήθους των σχέσεων δύναμης. Μέσα λοιπόν στο ιατρείο παραδίδεται η ευθύνη της παραγωγής των μεταφορών στον ειδικό, ο ιατρικός λόγος έχει τον θεσμικό έλεγχο. Εκεί, μέσα σε αυτό το εργαστήριο του ορθού λόγου πολλοί έχουν διαπιστώσει να αναπτύσσεται μια σχεδόν επιθετική συμπεριφορά προς τα σώματα που παραλαμβάνουν οι ειδικοί. Φαίνεται σαν η μεγαλομανία του δυτικού πολιτισμού

που κυριαρχείται από τη φαντασίωση του απόλυτου ελέγχου να ενοχλείται από αυτά τα λάθη, τα ανεξήγητα, μυστήρια σώματα που νοσούν. Που τολμούν ακόμη να νοσούν; Ποιός ξέρει.

Αν σκεφτούμε τους εαυτούς μας ως φορείς δράσης, τι μένει να κάνουμε; Ποια ευθύνη να αναλάβουμε; Το "πραγματικό", ως η εξουσία της αιτοκρατίας και της ορθολογικής υπερβολής, δε θα χωρέσει την εμπειρία του σώματός μας που νοσεί- και ούτως ή άλλως έχουμε λίγο πολύ εκπαιδευθεί μια χαρά σε αυτό και ως "υγιείς" -σε ποιο; στην άρνηση της εμπειρίας, στην αποδοχή της παραγωγής της από τους θεσμούς, στην εξόντωση κάποιων επιθυμιών υπέρ μιας παραγωγής που μας προορίζει "να κάνουμε τη δουλειά μας". Τι μένει να κάνουμε; Πώς να διεκδικήσουμε χώρο για μια τεμαχισμένη, ανήμπορη, ατομική εμπειρία ετούτου του σώματος; Αυτό που αναδύεται εδώ ως το πραγματικό διακύβευμα είναι η σχέση μας με τον κόσμο. Ως ενσώματα υποκειμένα.

Θα προσπαθήσω να τα πω με μια σειρά, αν και καμιά σειρά δεν μπορεί να τα βάλει σε τάξη. Αισθάνομαι πολύ βαθειά πως οι λόγοι εξουσίας, (ακόμη και ο δικός μου μιας αφήγησης είναι ένας τέτοιος) μπορούν πολύ δύσκολα να τσακώσουν οριστικά την εμπειρία. Έτσι κι αυτή είναι κάπου ιδανικά ελεύθερη, μα τόσο μόνη, μια φωνή "ελεύθερη" και μόνη. Το να τη βγάλω από αυτή τη μοναξιά σημαίνει καταρχήν να μπορέσω να καταλάβω τη σχέση μου με τον κόσμο, κι αυτή μου η σχέση δεν είναι μία που προκύπτει απλώς από την αναγωγή στοιχειωδών σχέσεων στα συνολικά φαινόμενα που χρήζουν εξήγησης -μια σχέση επαγωγική. Η σχέση μου με τον κόσμο δεν είναι μόνο μια σχέση διανοητική ή μια σχέση "αντικειμενικής" γνώσης, η γνώση των μηχανισμών-μια μηχανιστική γνώση, καθώς ούτε και μόνο, από την άλλη, μια απόλυτα υποκειμενική σχέση του "εγώ" με τον κόσμο. Αυτό το δίλλημα είναι ψευδές. Ή αν προτιμάτε κατασκευασμένο. Ο κόσμος είναι αυτό για το οποίο μπορούμε να σκεφτούμε (ο κόσμος ως αντικείμενο των σκέψεών μου) αλλά και αυτό μέσα στο οποίο κινούμαστε και δρούμε. Η σχέση μου με τον κόσμο είναι οργανική, διαλεκτική και δυναμική και προσδιορίζεται από το γεγονός ότι η εμπειρία μου του κόσμου και στον κόσμο είναι ενσώματη. Αν ξανασκεφτώ την εμπειρία του αλλόκοτου σώματος, ή/και του σώματος που νοσεί, μπορώ να διακρίνω ότι αυτά έχουν δυνάμει ένα διπλό στάτους: από τη μια το στίγμα του μη-ομαλού, του μη-υγιούς και από την άλλη μια εμπειρία που διαφεύγει των πρακτικών ελέγχου του βίου που εφαρμόζει η εξουσία. Είναι το λάθος που μας/τους αγγώνει, η απώλεια ελέγχου μιας κοινωνίας που θεωρεί ότι κατάκτησε απόλυτα εργαλεία ελέγχου -αλλά ταυτόχρονα διάφορα συστήματα εξουσίας χρειάζονται την παραγωγή τέτοιων μη-ομαλών κατηγοριών. Νοσούντων σωμάτων, αλλόκοτων σωμάτων, σωμάτων που "επιτίθενται στον εαυτό τους". Ίσως εδώ υπάρχει μια αντίφαση την οποία μπορούμε να εκμεταλλευτούμε. Κι αν κανένα σώμα δεν ήταν υγιές; Κι αν δεχόμασταν τη δυνατότητα της ασθένειας; Την ασθένεια ως έναν άλλο τρόπο του υπάρχειν;

Μια ιστορία:

Η μάνα μου και εγώ έχουμε αυτήν εδώ τη στιγμή που μιλάω μια άλλη σχέση εκτός από την προφανή της συγγένειας. Έχουμε και είμαστε δυο σώματα που νοσούν. Το δικό μου σώμα νοσεί αφού ενσωματώνει μια νοσηρή επιθυμία, μια αλλόκοτη επιθυμία -και δεν μιλάω εδώ μόνο για τη λεσβιακή μου επιθυμία αλλά και για την ουτοπική μου επιθυμία ενός κόσμου δικαιοσύνης. Το δικό της σώμα νοσεί καθώς πάσχει από μια αυτοάνοση ασθένεια, τη σκληροδερμία ή σκληρόδερμα, που

οφείλεται σε μια διαταραχή του ανοσοποιητικού, άγνωστης "αιτίας" και προελεύσεως. Η πιο κοινή μεταφορά-εξήγηση των αυτοάνοσων νοσημάτων είναι ότι "ο στρατός του σώματος στρέφεται ενάντια στον ίδιο του τον εαυτό", η άμυνα του οργανισμού τα έχασε και επιτίθεται στους υγιείς ιστούς προκαλώντας φλεγμονές διαρκείας. Το σώμα της, της επιτίθεται. Αυτή, επιτίθεται στον εαυτό της. Εγώ, από την άλλη ζω, σε σχετική μυστικότητα, τη δική μου ασθένεια. Εγώ τυρρανιέμαι από το στίγμα της αποκάλυψης και την ενοχή του να "κρύβομαι" και αυτή από το στίγμα μιας φλεγμονής στους ιστούς και τις αρθρώσεις της και την ενοχή ενός σώματος, που πια πολλά δεν τα μπορεί, που είναι αδύναμο. Εγώ κρύβω και μεταμορφώνω στο λόγο και την καθημερινότητα την "αλήθεια" μου, εκείνη τρέχει στους γιατρούς και αναρωτιέται στους δικούς τους λόγους "τι φταίει" για την αλήθεια της κατάστασής της. Πιστεύω πως και οι δύο αναρωτιόμαστε τι φταίει. Πιστεύω πως και οι δυο αναγνωρίζουμε άρρητα μια κάποια αλήθεια άλλη από αυτήν που παρουσιάζεται ως προφανής,, αλλά οι λόγοι της εξουσίας δεν μας αφήνουν να συμμαχήσουμε, σε μια συμμαχία όπου οι εμπειρίες μας θα συγκλίνουν, αντί να αποχωρίζονται, όχι γιατί είναι ταυτόσημες, ή ίδιες αλλά γιατί κυριαρχούνται από το πλήθος των σχέσεων δύναμης, οργανώνονται από τους ίδιους μηχανισμούς -αυτούς που μας προσφέρουν ως μόνη σχεδόν επιλογή να βιώνουμε το αίσθημα της απώλειας και της εξάρτησης από τον κυρίαρχο όρο του διπόλου υγείας-ασθένειας, την υγεία. Το δέρμα της μάνας μου με προκαλεί κάθε φορά που το κοιτάζω. Με καλεί να το ακουμπήσω και να το δω ξανά, τώρα που δεν είναι πια απαλό και ελαστικό, αλλά σκληρό σαν ρόδι. Μου ζητάει να μη βλέπω ένα άρρωστο σώμα που το λυπάμαι και με φοβίζει, αλλά ένα σώμα που δηλώνει απλώς την θνητότητά του, που μετασχηματίζεται και που προσπαθεί έτσι να ζει. Γιατί αυτό εξάλλου έχει. Μου ζητάει αυτό το σώμα να επανεγκαταστήσω μεταξύ μας την οικειότητα, να διανύσω την απόσταση των κυρίαρχων λόγων, και να το χαιδέψω. Το δικό μου σώμα και η επιθυμία του, το σώμα της κόρης, το κοινωνικό μου σώμα, της ζητάει κι αυτό τη συν-ύπαρξη. Της ζητάει να μη βλέπει στο σώμα μου τη δυνατότητα μιας υγειούς καταναγκαστικής ετεροφυλόφιλης ερωτικής επιθυμίας και τη δυνατότητα μιας τυπικής αναπαραγωγής. Της ζητάει να ψυχανεμιστεί το στίγμα που δίνει χαρά, την άρρωστη επιθυμία που δεν είναι ντροπή αλλά πηγή ζωής, ο τρόπος μου να είμαι στον κόσμο. Της ζητάει να μη βλέπει ως ξένο και νοσηρό το λεσβιακό μου σώμα αλλά ως τη μεταξύ μας δυνατότητα. Να διανύσει τους λόγους και τις λέξεις, τις ιεραρχίες και τα ονόματα για να συναντήσει την εμπειρία μου. Ζητάμε η μια από την άλλη να συνατηθούμε σε αυτή τη ζωή, γιατί φαίνεται ότι αυτήν μόνο έχουμε.

Αυτή η ιστορία μου λέει τα εξής: το πραγματικό διακύβευμα είναι η σχέση μας με τον κόσμο. Πρέπει να βρεθούν τρόποι και στρατηγικές για να δούμε τον κόσμο κυριολεκτικά μέσα από αυτή τη σάρκα που έχει αξία όχι γιατί είναι απλώς το απόλυτο περιουσιακό μας στοιχείο, που χρήζει προστασίας ως "ιδιοκτησία" στα πλαίσια ενός φιλελεύθερου καπιταλιστικού κόσμου. Η ανατροπή έρχεται κάθε φορά που διευρύνουμε τους χώρους όπου το πλήθος των σχέσεων δύναμης διαρρηγνύεται από το πλήθος των εμπειριών μας, κάθε φορά όπου το αίτημα της συλλογικοποίησης των εμπειριών, οδηγεί στη συνειδητοποίηση της συλλογικής ισχύος και μας βγάζει από εκεί όπου έχουμε βρεθεί να βρίσκομαστε απέναντι ως "άτομα" με αντίπαλα συμφέροντα και οφέλη προς διεκδίκηση. Σίγουρα είμαστε κι αυτό. Αλλά σίγουρα δεν είμαστε οριστικά και αμετάκλητα μόνο αυτό.